

Simona Petronela Mîu

**METODE DE STIMULARE A RECEPTĂRII
OPEREI LUI IOAN SLAVICI
ÎN LICEU ȘI GIMNAZIU**

Editura InfoRapArt

Simona Petronela Mîțu

**METODE DE STIMULARE A RECEPTĂRII
OPEREI LUI IOAN SLAVICI
ÎN LICEU ȘI GIMNAZIU**

**Galați
2020**

Editura InfoRapArt

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Mîțu, Simona Petronela

Metode de stimulare a receptării operei lui Ioan Slavici în liceu și gimnaziu / Simona Petronela Mîțu. - Galați: Editura InfoRapArt, 2020

ISBN 978-606-012-159-6

Copyright © 2020

Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate autorului.

Tipar executat
la Tipografia Opanis
Tel.: 0727837844; 0743901318
www.tipografieopanis.ro

Editura InfoRapArt

ARGUMENT

PREMISELE ȘI PREZENȚA LUI IOAN SLAVICI ÎN CURRICULUM ȘI ÎN PROGRAME

Consider că opera lui Ioan Slavici are un rol fundamental în formarea personalității elevilor, în dezvoltarea lor morală, de aceea rezultatul preocupării mele va fi de a stimula interesul pentru lectura operei marelui clasic.

Intenționez să realizez o cercetare concretă pentru identificarea unor metode și strategii potrivite pentru stimularea receptării operei lui Slavici în liceu și gimnaziu, de a o aduce aproape de inimile unor adolescenți, pentru care actul de „a citi” devine un act de ficțiune.

Doresc să realizez acest studiu pentru a restabili „locul de onoare” a lui Ioan Slavici în contextul literaturii române. Pentru a realiza ceea ce mi-am propus am ținut cont de: urmărirea etapelor receptării critice a operei lui Ioan Slavici de-a lungul vremii; identificarea modalităților de receptare didactică a lui Slavici în manualele școlare; formularea unor finalități clare de proiectare și realizarea procesului de predare-învățare-evaluare.

Metodele de stimulare a receptării operei lui Ioan Slavici au rolul de a face cât mai atractivă opera marelui clasic, de a o aduce aproape de inimile adolescenților.

Astfel metodele utilizate sunt: tradițională; moderne-interactive; lectura; metode de intercunoaștere: interviul în direct, jocurile didactice, de creație, de îndemnare, jocuri de rol; metode de pregătire a discutării unui text literar; metode de încălzire(de conturare imaginativă a unei epoci, a unui scriitor, a unui personaj); brainstormingul, discuția, proiectul.

Metodele utilizate vor fi și de procesare a informației: termeni cheie, portofoliu, dezbateră academică, metoda cadranelor, ciorchinelui, studiu de caz.

Ca metode de evaluare voi utiliza: teste, diagrama Venn, graffitti.

Voi prezenta pe parcursul lucrării și implicarea elevilor în activități precum: *Zilele cărților deschise, Târgul de carte citită, Care-i părerea ta?*

Activități precum *Zilele cărților deschise, Târgul de carte citită, Care-i părerea ta?* s-au desfășurat în incinta muzeului Liceului Bănățean, Oțelu Roșu, jud. Caraș-Severin, în sala scriitorului Ioan Slavici, elevii putând astfel să intre în contact cu lumea scriitorului ardelean, așa cum apare ea prezentată în opera lui prin imaginiile ce creionau crâmpoșele din viața acestuia, imagini ce fiecare participant a avut ocazia să le studieze și să și le întipărească într-o cămară a sufletului deschisă oricărei activități culturale.

Ca urmare a metodelor utilizate elevii au înțeles importanța prezenței operei scriitorului Ioan Slavici în curriculum și în programe.

CAPITOLUL I

PRELIMINARII

IOAN SLAVICI ÎN CONTEXTUL LITERATURII ROMÂNE

„Slavici face parte din strălucita pleiadă de scriitori români care s-a afirmat puternic în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea și care numără de asemenea pe Mihai Eminescu (1850-1889), Titu Maiorescu (1840-1917), Ion Creangă (1837-1889), I.L.Caragiale (1852-1912), Duiliu Zamfirescu (1852-1922), B. Șt. Delavrancea (1858-1918), Al. Macedonski (1854-1920), G. Coșbuc (1866-1918). De primii patru dealtminteri Slavici a fost legat printr-o adâncă prietenie și printr-o afinitate spirituală născută din frecventarea cenacului Junimea din Iași, condus cu strălucire de către Titu Maiorescu.”¹

„Marele talent a lui Slavici s-a ilustrat în numeroasele genuri litrare: teatru, povestirea de sursă folclorică, nuvela, romanul, memorialistica.”²

Scriitorul Ioan Slavici a fost unul din cei mai contestați scriitori, cu toate acestea opera lui și-a pus accentul încet și durabil în contextul literaturii române. „Puține personalități ale scrisului românesc au fost mai contestate în actele și faptele biografice, cum a fost autorul Marei, și puțini autori s-au împărțășit mai mult de popularitatea operei, paradoxal văduvită de exegeza critică serioasă. Supraviețuitor a unui veac în care silueta lui se împletea cu a lui Eminescu și Caragiale, a lui Maiorescu și Nicolae Iorga, prin prietenie ideală și controversă politică, Slavici s-a izbit în primele decenii ale vecului al XX-lea de neîncrederea unei critici orientată spre alte orizonturi estetice, de refuzul acesteia de a-i mai

¹ Ioan Slavici, *Moara cu noroc*, prefată de Pompiliu Marcea, Ed. Ion Creangă, 1981, pag. 5.

² Idem. *Ibidem*, pag. 12.

urmări scriierile târzii, de reflexele erorilor și justificărilor lui printre contemporanii marelui război și ai Unirii din 1918.³ „Ignorată multă vreme, opera literară a celui care ne-a lăsat Moara cu noroc s-a impus încet, dar durabil, ca o piatră de temelie a literaturii române.”⁴

Slavici a fost un scriitor modest, deoarece nu-și făcea publicitate detestând pe cei care făceau prea mult zgomot, totodată a fost și un scriitor temeinic, foarte profund în tot ceea ce a făcut, reușind să se impună prin fermitatea sa, calitatea operei sale, fiind considerat încă din viață un scriitor adevărat.

„Fiecare din prozele lui Slavici, nuvelă, roman, povestire, ilustrează o teză de viață care, pentru a fi creditată, este arătată sub toate fețele ei. Simpla înfățișare dihotomică ar fi subminat construcția literară și n-ar fi depășit cu prea mult strălucirile pragului gnostic pe

care pășești dealmiteri înainte de a intra în casa oricăreia din prozele sale.”⁵

„Scrișul înseamnă inițial pentru Slavici o imensă plăcere, o bucurie care poate ajunge până la jubilar, extaz, exhibare. Dar se va suprapune treptat acestui prim sentiment penibilul resentiment al rușinii și constrângerii. Pentru a percepe cum a avut loc evoluția, ar fi necesar să ne întoarcem mult îndărăt în viața scriitorului, spre etapele formative ale personalității. Copilul și adolescentul, izolat de timpuriu în medii străine, ale căror obiceiuri, limbaj și mentalități îi rămâneau deocamdată necunoscute, a fost obligat pentru a înțelege și eventual, pentru a asimila, la un asiduu

³ Mircea Zăciu, Marcea Pompiliu, Dodu Ion Bălan, Constantin Crișan, Mircea Tomuș, Gheorghe Bulgăr, Sara Iercoșan, Virgil Vintilescu, Alexandra Indrineș, Ion Iliescu, S. Eugen Cucerzan, Livia Vasiluță, *Ioan Slavici, Evaluări critice*, ed. Facla, București, 1977, pag. 9.

⁴ Idem. *Ibidem*, pag. 21.

⁵ Mircea Zăciu, Marcea Pompiliu, Dodu Ion Bălan, Constantin Crișan, Mircea Tomuș, Gheorghe Bulgăr, Sara Iercoșan, Virgil Vintilescu, Alexandra Indrineș, Ion Iliescu, S. Eugen Cucerzan, Livia Vasiluță, *Ioan Slavici, Evaluări critice*, ed. Facla, București, 1977, pag. 71.

exercițiu al observației. [...] Starea de observare fusese adoptată probabil la început de Slavici din purul instinct al acomodării. Handicapat social și nestăpânind niciuna dintre limbile de circulație din mediul urban unde fusese transplatat, își dezvoltase în chip subsecvent, un mod de înțelegere, întemeiat nu pe limbaj, ci pe gestică aparentă. [...] De aici derivă, poate, modurile specifice literaturii lui, în care individualitățile vorbesc în primul rând prin impresia globală pe care o iradiază, prin gest mimică, prin obiecte impregnate de personalitatea lor.”⁶

Scriitorul Ioan Slavici a reușit să realizeze o *Gramatică, Etimologia*. Cartea urmărește prezentarea structurii morfologice a limbii române, oferind informații prețioase privitoare la limba literară, stabilind forma corectă „ce este și ce nu este bine românește.”⁷

„Limba din Gramatica lui Slavici rămâne parțial tributară fluctuațiilor de forme care caracterizează varianta literară ardelenescă. Faptul este în măsură să ne arate că unele dintre normele acestei variante continuau să fie aplicate într-o perioadă în care limba literară ajunsese în linii mari la o evidentă unitate lingvistică. În direcțiile principale ale dezvoltării limbii scrise, I. Slavici a intervenit cu componentă pentru impunerea unor forme lingvistice potrivite cu firea limbii române, forme vehiculate și de o operă artistică remarcabilă, el alăturându-se astfel învățătorilor ardeleni ai timpului care au slujit cu pasiune idealul de realizare a unei limbi unitare.”⁸

O perioadă, Ioan Slavici a avut o dispoziție după cum însuși mărturisea spre arta dramatică. Această dispoziție i-a fost alimentată și de prietenul său, scriitorul Mihai Eminescu, ce la

⁶ Magdalena Popescu, *Slavici*, Editura Cartea Românească, București, 1977, pag. 462, 463.

⁷ Mircea Zăciu, Marcea Pompiliu, Dodu Ion Bălan, Constantin Crișan, Mircea Tomuș, Gheorghe Bulgăr, Sara Iercoșan, Virgil Vintilescu, Alexandra Indrineș, Ion Iliescu, S. Eugen Cucerzan, Livia Vasiluță, *op.cit.*, pag. 233.

⁸ Idem. *Ibidem*, pag. 242.

rândul său, în anii studenției dorea să realizeze un repertoriu dramatic național și popular.

Înclinația spre genul dramatic a scriitorului Ioan Slavici observa Ion Dodu Bălan era

evidentă și datorită prezenței masive a dialogului în operele sale epice.

De exemplu în nuvela *Gura satului* scriitorul redă o întâmplare asemănătoare celei din piesa *Fata de birău*, opera sa de debut, utilizând dialogul cu caracter dramatic.

„*Fata de birău* e o comedie care, deși prezintă suficiente slăbiciuni de construcție, izbutește, totuși, să creioneze cu artă câteva tipuri umane și sociale caracteristice. Eminescu a recunoscut din vreme gingășia simplă și într-adevăr rustică a piesei, capacitatea ei de a reda chipuri și psihologii autentice.”⁹

Astfel, tipul omului morocănos, credul, cu o mobilitate greoaie, spirituală este reprezentat de birăul din Ciohotesti, Badea Hârlea, istețimea femeii este redată de soția acestuia, însă fiica lor, Anița, este prototipul fetei naive, îndrăgostite, deoarece cei care o curtează sunt interesați material.

Reprezentativă în opera scriitorului este și nuvelistica.

În structura nuvelilor sale, întâlnim foarte mult implicațiile tragicului.

Să luăm ca exemplu nuvela *Moara cu noroc*.

Nuvela *Moara cu noroc* înfățișează consecințele morale ale setei de înavuțire, într-o acțiune plină de întâmplări dramatice, cu final tragic.

Titlul denumește locul în care se vor petrece schimbările sau se vor consuma neliniștile lui Ghiță personajul central. De fapt este un titlu metaforic, deoarece locul nu e cu noroc, e locul unde personajele vor sfârși tragic.

⁹ Mircea Zăciu, Marcea Pompiliu, Dodu Ion Bălan, Constantin Crișan, Mircea Tomuș, Gheorghe Bulgăr, Sara Iercoșan, Virgil Vintilescu, Alexandra Indrineș, Ion Iliescu, S. Eugen Cucerzan, Livia Vasiluță, *Ioan Slavici, Evaluări critice*, ed. Facla, București, 1977, pag. 35.

Conflictul psihologic se amplifică treptat, pe tot parcursul desfășurării acțiunii, pe măsură ce Ghiță, personajul principal și stăpânul hanului, se va implica în afacerile necinstite ale lui Lică Sămădăul, personaj ce simbolizează răul, porcar ca și Ghiță de altfel, însă om cu stare, aspru, de care se temea toată lumea.

Ana, soția lui Ghiță, devine o victimă a destinului, deoarece dezamăgită de comportarea soțului ei și fiindcă credea că n-o mai iubește se aruncă în brațele lui Lică, ca în final să fie ucisă de propriul soț, ce la rândul lui este ucis de Răuț.

În final și Lică Sămădăul sfârșește tragic, cu capul zdrobit de tulpina unui stejar.

În această nuvelă majoritatea oamenilor simpli, oameni ce nu trăiesc viața aceasta încercând să-i descifreze absurdul în adâncul fiecărei clipe, ci oameni ce se mulțumesc cu tot ce este deșertăciune, cu tot ce obțin prin trudă pentru a supraviețui, bucurându-se de frânturi de fericire, limitați în toate, văd moartea ca pe un destin.

Toate greutățile, bolile, suferințele, moartea, le așează pe umerii soartei, lucru prezentat de scriitorul Ioan Slavici în nuvela *Moara cu noroc* prin vocea bătrânei: „Bătrâna ședea cu

copiii pe o piatră de lângă cele cinci cruci și plângea cu lacrimi alinătoare. – Se vede c-au

lăsat ferestrele deschise! zice ea într-un târziu. Sămțeam eu că nu are să iasă bine: dacă așa le-

a fost data!... Apoi ea luă copiii și plecă mai departe.”¹⁰

Vocea bătrânei e de fapt vocea destinului, cu ea începe și se sfârșește nuvela. Acea voce a destinului afirmă că dacă omul nu e mulțumit cu puținul pe care îl are, nu va trăi liniștit, ci va avea o soartă tristă. Toți cei care vor să caute în această viață ceva peste mărghinimea ființei lor vor plăti scump: „Omul să fie mulțumit cu sărăcia sa, căci dacă e vorba, nu bogăția, ci liniștea colibei tale te face fericit. Dar voi să faceți după cum vă trage inima, și Dumnezeu să vă ajute și să vă acopere cu aripa bunătăților sale.”¹¹

¹⁰ Ioan Slavici, *Nuvela*, Editura Minerva, București, 1982, pag. 254.

¹¹ Idem, *Ibidem*, pag. 150.

Așadar omul de rând dacă nu găsește fericirea în lucrurile mici ale vieții poate avea doar un destin plin de suferință, culminând cu moartea înainte de vreme.

„Considerat drept întemeietorul nuvelei românești moderne, Ioan Slavici are meritul de a fi împins în prim plan realitățile tragice ale satului românesc de la sfârșitul secolului trecut pe care le-a surprins la dimensiuni și proporții cu adevărat memorabile, robuste. Se naștea astfel odată cu el o adevărată direcție literară aceea a realismului țărănesc, viguros, ilustrat mai târziu de nume ca Rebreanu, Agârbiceanu, Pavel Dan, Titus Popovici. La început a fost însă Ioan Slavici... Nuvelistica lui Slavici s-a impus dintr-un bun început ca un exemplu creator în privința temeiniciei cu care autorul a știut și a înțeles să motiveze artistic, în plan psihologic, toate demersurile existențiale ale eroilor săi, impunând o întreagă tipologie țărănească, dimensionată în jurul ideii de unitate a familiei, ca punct de echilibru moral stabil în acest univers primordial al satului aspirând spre condiția lucidă a modernizării, a propășirii sale. Traversând nuvelistica lui Slavici se observă evoluția perspectivei de abordare a problematicii lumii țărănești. Prozatorul cuprinde epopeic toate temele majore ale mediului țărănesc, cu profundele lor rezonanțe în plan psihologic, realizând o vastă, inegalabilă frescă socială, a elementului poporan de la finele secolului trecut românesc.”¹²

Scriitorul Ioan Slavici a prezentat în opera sa lumea satului transilvănean, lume ce a înțeles-o și prezentat-o cu frumusețile și greutățile ei. „Lumea în care a trăit Slavici imită la dimensiuni mai mici și la distanțe mari, societatea americană: «Casele părinților mei se aflau adică în drumul Aradului, la colțul unei uliți ce cobora spre imășul sau bătătura de la marginea dinspre câmp a satului. Peste drum de noi stătea feldșherul Moldoványi, un armean căsătorit cu sora medicului

¹² Costinela-Denisa Andreescu, *Ioan Slavici și destinul său epic*
<http://lectura.biblioteca digitala.ro/?p=447>.

Cordina, care era italian și avea doi băieți cam de vârsta mea. La dreapta feldșerului, sus pe deal, se aflau casele încăpătoare ale grofiței Königseg, care era măritată după secuiul Bartha și avea trei băieți și două fete. Dincolo locuia post-maistorul Valerian, un ceh, care avea doi băieți și-o fată. La stânga feldșerului locuia un oarecare Koinok, maghiar, al cărui băiat îmi era un fel de mentor într-ale ștregăriei, iar vecin cu Koinok era Voinovici, un turtelar sârb. În celălalt colț se afla primăria maghiară și notarul Lobel, în urmă Kúnfy, avea o casă plină de copii, toți evrei, ca părinții lor. În dosul caselor noastre ne era vecin Zorad, un slovac, iar în fundul grădinii, pe ulița ce cobora spre bătătură, ne erau vecini Pârveu și Bucălan, iar mai departe se afla partea șvăbească a satului. » [SLAVICI, II:181]. O simplă enumerare spune multe despre amestecul de nații din Vilagăș – Țiria natală a lui Slavici: feldșerul Moldoványi era armean, medicul Cordina, italian, grofița Königseg era măritată cu secuiul Bartha, post-maistorul Valerian se arăta a fi ceh, vecinul lui - un oarecare Koinok – maghiar iar Voinovici, un turtelar sârb. Notarul Lobel era ungur iar Kúnfy , despre a cărui meserie nu aflăm nimic, era evreu, Zorad – slovac; în fundul grădinii viețuiau vecinii români Pârveu și Bucălan și, de acolo înainte, se afla partea șvăbească. Și toate într-un sat! Să adăugăm la asta îndemnul istoric a mamei scriitorului care a răzbit prin ani și a devenit clișeu, fără să fie actual întotdeauna într-o societate care adesea și-a făcut din vrajba interetnică cauză și ideal istoric: «Când întâlnești în calea ta un român» - îmi zicea mama «-să-i zici ««-Bună ziua! », dar maghiarului să-i zici ««-Io napot! », iar neamțului ««-Guten Tag!» », și treaba fiecăruia dintre dânșii e cum îți dă răspuns. Tu datoria să ți-o faci și față cu cei ce nu și-o fac pe a lor față cu tine. » [SLAVICI, II:181].¹³

Pornind de la această lume, scriitorul conturează în romanul *Mara* o frescă a moravurilor și a comportamentelor specifice locuitorilor din Ardeal. Prin lumea prezentată demonstrează că în acea regiune a țării trimfă binele și adevărul, cinstea și dreptatea,

¹³ Daniel Vighi, *Onoarea și Onorariul, -ESEU MONOGRAFIC -*, pag. 9, 10
<http://www.danielvighi.ro/carti/Onoarea%20si%20onorariul.pdf>.

norme etice respectate de oamenii locului. „Opera se constituie prin îmbinarea dintre romanul Marei, care urmărește destinul eroinei și romanul iubirii...”¹⁴. Iubirea dintre fiica Marei, Persida și Națl, feciorul lui Hubăr, măcelar din Lipova, neamț, este plină de dramatism.

Pe tot parcursul romanului Slavici surprinde atmosfera specifică spațiului ardelenesc, construind imagini sugestive privind etnografia, obiceiurile, tradițiile, mentalitatea oamenilor de etnii diferite dar care conviețuiesc în același spațiu etnic ce-i supune pe toți să respecte aceleași principii de viață.

Un exemplu de morală pentru lumea satului ardelean zugrăvește scriitorul Ioan Slavici

prin imaginea părintelui Trandafir, poreclit Popa Tanda, în nuvela cu același nume, *Popa*

Tanda, nuvelă „de introducere în opera lui Slavici. Ea a deschis primul volum, din 1881, apoi toate celelalte ediții, figurând pe întâiul loc și în sumarul proiectatei serii de opere complete, pe care îl întocmea Slavici însuși în 1924. E considerată între cele 9-10 titluri cu adevărat desăvârșite în stufosa și inegala literatură a scriitorului. E în fine reprezentativă.”¹⁵

Părintele este mutat disciplinar în Sărăceni, deoarece era un om aspru la vorbă, iar această localitate se caracteriza prin sărăcie datorată lenevirii oamenilor.

Pentru a scăpa de sărăcie și a trăi decent, părintele va încerca să-i schimbe pe oameni prin diverse mijloace ca de pildă: predici, sfaturi, batjocură, ocări, strategii în urma cărora își primește și porecla Tanda ce vine de la verbul a tândăli, a-și pierde timpul, însă va reuși doar prin puterea exemplului personal.

Scriitorul Ioan Slavici vrea să sublinieze că doar prin exemplul faptei personale poți reuși în viață să transformi lucruri mediocre în lucruri valoroase, să schimbi caractere și personalități.

¹⁴ Mariana Badea, *Literatura, proza, poezia, dramaturgia, română pentru elevii de liceu*, Editura Badea & Profesional consulting, București, 2003, pag. 99.

¹⁵ Magdalena Popescu, *Slavici*, Editura Cartea Românească, București, 1977, pag. 27, 28.

„Învățăături morale se pot ușor desprinde și din alte nuvele ale lui Slavici, între care Pădureanca, Gura satului, Comoara, Vatra părăsită, Nuța [...] Caracterul moralizator al scrisului lui Slavici se exprimă, între altele, în tendința permanentă a scriitorului de a formula judecăți asupra oamenilor și faptelor.”¹⁶

Să luăm ca exemplu nuvela *Gura satului* și să observăm că în cele din urmă, personajul Miha este mai interesat de fericirea propriului copil, Marta, îndrăgostită de un cioban, Miron, decât de gura satului, ce nu ține cont de sufletul și sentimentele omului, ci judecă după pricipiile și valorile împământenite: „Miha făcu un pas la dreapta, se întoarse spre Pinte și ridicând fruntea, îl privi în față, stete câțva timp în luptă cu sine, apoi îi zise cu o hotărâre deznădăjduită: - Ei! Mă fac! Mă fac de rușinea târgului! Mă fac de rușinea lumii! Mie, urmă el aprins, mie nu-mi mai poruncește nimeni pe fața pământului! Eu știu cât amar am răbdat! [...] N-am spus eu că așa are să vie! zise Floarea lui Ciucur, când văzu că nunta satului tot se face.”¹⁷

„...de nimic nu-i era mai frică decât de moarte; ar fi voit să trăiască mult și lung, cât ține lumea.”¹⁸

Scriitorul Ioan Slavici prin basmele sale deschide poarta imaginarului, pornind de la tradițiile folclorului românesc.

Astfel în basmul *Zâna Zorilor* apare un element fundamental al vieții, apa, motiv

folcloric întâlnit și în majoritatea basmelor populare. Omul fiind mereu preocupat de problema existenței sale și dorind să trăiască veșnic vede în apă o sursă a eternității, astfel adesea întâlnim în literatura populară termenii apă moartă și apă vie.

Basmul *Doi feți cu stea în frunte* e basmul copiilor răpiți din leagăn și metamorfozați de câteva ori până a ajunge din nou la forma inițială.

¹⁶ Ioan Slavici, *Moara cu noroc*, prefată de Pompiliu Marcea, Ed. Ion Creangă, 1981, pag. 19.

¹⁷ Ioan Slavici, *Nuvele*, Editura Minerva, București, 1982, pag. 101.

¹⁸ Idem, *Ibidem*, pag. 475.

Metamorfoza, personaje fabuloase precum Sfânta Vineri, probe inițiatice, lupta dintre bine și rău, numere magice, sunt elemente specifice basmelor întâlnite și în „producția folclorizată a lui Slavici.”¹⁹

„Basmul fantastic slavician poate fi abordat și din alte unghiuri de vedere decât cele frecvente până acum: comparația cu producția populară sau cu produsele similare ale colegilor de generație. Cu alte cuvinte basmul trebuie integrat operei lui Slavici, ale cărei teme le anunță sau le reia, de cele mai multe ori într-o totalitate surprinzător de gravă și intensă, astfel încât ceea ce în domeniul creației majore rămânea doar sugerat, aici, în teritoriul prelucrării folclorice, capătă determinări apăsate, aproape imediat descifrabile.

Protejat de canonul convenției anonime și colective a folclorului, Slavici își autodenunță obsesiile și complexe cele mai adânci, unele dintre ele, probabil, inaparente pentru sine însuși. De aceea unghiul de vedere din care vom aborda basmul lui Slavici va fi unul neobișnuit pentru practicile curente ale comentării creștilor lui Slavici. Intuiția, ajutată de o statistică a motivelor și frecvenței lor, pot atinge aici nodurile unei autenticități profunde, acel substrat al imaginației, fanteziei și traumei pe care se va clădi toată suprastructura comportamentului.”²⁰

După cum s-a putut observa în cele relatate mai sus, Ioan Slavici s-a făcut remarcat în contextul literaturii române ca dramaturg, nuvelist, romancier, pastrător al tradițiilor populare prin basmele sale, om de știință preocupat de gramatica limbii române, însă a fost și un foarte bun memorialist, datorită amintirilor în care ne vorbește despre prietenul și scriitorul Mihai Eminescu, despre Ion Creangă, George Coșbuc, Ion Luca Caragiale, dar și despre lumea prin care a trecut, descriind

¹⁹ Ioan Slavici, *Nuvele*, Editura Minerva, București, 1982, pag. 475

²⁰ Magdalena Popescu, *Slavici*, Editura Cartea Românească, București, 1977, pag. 475

Ardealul, apoi casa natală, școlile pe unde a studiat, lumea ce i s-a deschis asemenea unei cărți.

„Slavici este un memorialist al secretelor, un dezvăluitor (urmărit cu sufletul la gură) al imitațiilor, dornic (și capabil) să satisfacă aversele curiozități ale unui cititor orientat spre senzational, pre zonele tulburi, spre detaliul intens personal din biografia individualităților de

seamă, fatal interesate pentru opinia publică.”²¹

Scrierile memorialistice ocupă un loc foarte important în activitatea literară a lui Ioan

Slavici alături de altele precum: *Amintiri*, *Lumea prin care am trecut*, *Închisorile mele*. Scrisori adresate unui prieten din alta lume, Scrisori adresate unui om tânăr, *Fapta omenească*. Toate aceste scrieri surprind multe exemple de programe educationale și de abordare a vieții cu mult optimism. Evocarea personalității lui Eminescu se află în centrul memorialisticii lui Slavici, iar *Amintiri* este, în ceea ce privește personalitatea lui Eminescu, scrierea memorialistică cea mai reprezentativă. Această scriere uneste nouăsprezece articole, unele dintre ele scrise la ocazii deosebite, ca de exemplu: „serbarea de la Putna din 1904, comemorarea în 1909 a morții lui Eminescu și aniversarea în 1921 a semicentenarului întemeierii României june - societatea studenților români din Viena.”²²

Pentru a apăra memoria unor mari prieteni pe care îi simțea nedreptățiți ca de pildă: Mihai Eminescu, Ion Luca Caragiale, George Coșbuc, Ioan Slavici scrie *Amintiri*, unde pune multă pasiune justițiară și tocmai din această cauză în ele nu-l interesează atât anecdotică, cât portretul moral al scriitorilor, faptul de viață. În primul capitol *Eminescu - omul*, Slavici vrea să arate prietenia lui cu Eminescu și afirmă : „Mie nu mi-a fost Mihail Eminescu poet, nici, în genere scriitor, ci om sufletește, apropiat, pe urmă căruia am avut multe zile de mulțumire senină și povățuitor în cele

²¹ Ioan Slavici, *Amintiri*, Editura Minerva, București, 1983, pag. 321.

²² <http://www.scribube.com>

literare“.²³ Memorialistul Ioan Slavici dorește să arate că Eminescu a fost un om superior din punct de vedere moral, iar pesimismul lui ar fi ceva imoral și vrea sa-i ia apărarea având convingerea că Eminescu a fost de fapt un optimist. Izolarea față de societatea vremii este trasătura dominantă a personalității eminesciene și care este scoasă în relief în scrierile memorialistice ale lui Slavici. Memorialistul revine adesea la dezordinea din viața poetului Eminescu, dezordine ce se datorează lumii înconjurătoare, însp nu este nici ea, într-un final trăsatura negativă, ci semnul oamenilor de geniu, a celor aleși, care participând la suferințele omenirii, își ignoră propria viață.

Fiindcă se credea în acea epoca că ar exista o oarecare rivalitate între Alecsandri și Eminescu, Slavici demonstrează opusul, deoarece nici nu se putea altfel pentru că: „Una din cele mai frumoase însușiri ale lui Alecsandri este slăbiciunea pe care o avea pentru scriitorii mai tineri și mai ales pentru Eminescu, pe care-l socotea mai presus de sine în ceea ce privește cultura generală și pregătirea tehnică“²⁴, iar „avea Eminescu cuvinte pentru a scrie *Epigonii*“.²⁵

Despre Creangă, Ioan Slavici spune că e „om de o inteligență cu desavârșire

superioară“²⁶ și „ceea ce l-a ridicat în rândul marilor noștri scriitori e sinceritatea și iubirea de adevăr“²⁷, fapt foarte mult prețuit de etica memorialistului. Creangă își găsește sprijinul pe nesecatele comori de înțelepciune ale poporului, fiind un mare maestru în ceea ce privește întrebuințarea limbii românești.

Din punct de vedere moral, Coșbuc este înzestrat cu multe și mari destoinicii, fiind totodata și muncitor un adevărat model.

În *Eminescu și Caragiali Felul lor de a concepe viața*, scriitorul Eminescu este prezentat ca un om cu o disciplină interioară severă

²³ Ioan Slavici, *op. cit.*, pag. 13

²⁴ Idem, *Ibidem*, pag. 82

²⁵ Idem, *Ibidem*, pag. 84

²⁶ Ioan Slavici, *Amintiri*, Editura Minerva, București, 1983, pag. 128.

²⁷ Idem, *Ibidem*, pag. 128

și din acest motiv îl dă exemplul demn de urmat și pentru alții. Caragiale la rândul lui este înfățișat ca un scriitor generos și cinstit, deoarece urmărește prin critica din operele sale să elimine moravurile societății.

„Satirele lui Eminescu și comediile lui Caragiale, oricât de deosebite ar fi ele atât în fond cât și în forma, purced din aceeași obârșie și anume din gândul nestrămutat ca viața de care în lumea aceasta putem să avem parte nu e vrednică să ne înjosim, ascunzându-ne de dragul ei gândurile ori poate spunând ceea ce în adevăr nu gândim”²⁸.

De remarcat este faptul că Slavici apreciază scriitorii nu numai după valoarea operei create, ci și după meritul avut în ridicarea morală și intelectuală a poporului, după contribuțiile teoretice pe care le-au adus în domeniul limbii.

Slavici marturisește în *Lumea prin care am trecut* că s-a simțit toată viața dascăl mai presus de orice altceva pentru că a da altora învățături înseamnă o deosebită mulțumire sufletească pentru el.

Pentru memorialistul Ioan Slavici scopul scrierii era totdeauna o finalitate etică, iar evenimentele din *Amintiri* sunt reluate, în mare parte în *Închisorile mele* și *Fapta omenească*.

În *Închisorile mele* prezintă, ca de altfel și în *Scrisori adresate unui prieten din alta lume*, viața framântată petrecută în temniță. Slavici prezintă concepția sa despre viața, idealurile pentru care a luptat. Totodată aflăm că întemnițările și condamnările aveau ca scop compromiterea fruntașilor naționalității în ochii poporului, uzarea lor, atât fizică, cât și morală. El surprinde moralitatea lumii din închisoare arătându-se sceptic în privința punerii apropiate în libertate. Cu toate acestea conștiința nu-i este tulburată fiindcă consideră că nu este vinovat neîndoindu-se că cei ce l-au aruncat în temnița se vor rușina cândva de fapta lor. Murdaria materială și spirituală este evidentă în descrierea închisorii Vacarești, bataia fiind rațiunea cea dintâi și cea de pe urma. El descrie cu de-amanuntul moravurile pușcăriașilor afirmând că deși a citit

²⁸ Idem, *Ibidem*, pag. 162.

Infernul lui Dante și a văzut creionat în Capela Sixtina iadul lui Michelangelo, dar și Campo Santo de la Pisa, nimic nu se compară cu cele ce a văzut la Vacarești, numindu-i pe marii artiști ca fiind niște cârpaci.

Fapta omeneasca cuprinde zece scrisori adresate unui om tânăr și Slavici ia aici în discuție datoria morală, respectarea eului sau cel puțin, acordarea la normele vieții sociale și creștinești.

De mult interes este studiul *Estetica* în care Slavici face referire forma estetică sau la cerințele unei opere de artă având în vedere că arta și frumosul a legat categoriile estetice de cele etice în funcție de bine și de adevăr.

Sfaturile parintelui Serafim au același fond estetic, iar aici întâlnim un mare număr de cugetări pe care memorialistul Slavici pretinde ca le-ar reproduce după un *Evangeliar*. Aceste cugetări prezintă de altfel un mare interes pentru biografia morală a scriitorului.

Scrierile memorialistice ale lui Slavici scot la iveală faptele care ilustrează teze morale și au o finalitate etică, sfătuitoare. „N-au să pună tinerii români nici pe Eminescu, nici pe Caragiale ori pe Coșbuc în rând cu cei ce propagă ura între oameni și stăruie ca românii să le facă altora ceea ce maghiarii, nemții, rușii, sâbii ori grecii li-au făcut ori le mai fac unora dintre români. [...] Poporul român nu a asuprit niciodată pe nimeni, ci a crescut, s-a întărit și s-a ridicat deasupra, cu toate că mereu a fost asuprit de alții.”²⁹

Vasta operă a lui Ioan Slavici, nu doar scrierile memorialistice pune problema raportului dintre artă și morală, iar noutatea și specificul prozei lui Ioan Slavici reiese din interesul scriitorului pentru observarea sufletelor în ceea ce au ele mai particular. Astfel personaje precum Popa Tanda, Mara, Persida, Marta, Miha, Safta, Huțu, Ghița, Lică, Ana, Simina, Iorgovan, Șofron, sunt figuri de neuitat.

²⁹ Ioan Slavici, *Amintiri*, Editura Minerva, București, 1983, pag. 11

Scriitorul dă viața interioară personajelor, privind personajele în complexitatea lor, îndreptându-se spre analiza psihologică, ceea ce în vremea respectiva era o noutate. Slavici manifesta cunoașterea profundă a omenescului, ridicând pe culmi înalte valorile etice având încredere în forța omului de a-și redobândi puritatea primară.

Scriitori precum Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Marin Preda vor continua să dezvolte cu metode noi realismul rezultat prin studiul relațiilor sociale din nuvelele și romanul psihologic Mara, ale scriitorului Ioan Slavici.

Slavici s-a dovedit un cunoscător profund al vieții din timpul său, investigând atât mediul orășenesc, al burgheziei mijlocii, al meseriașilor prin excelență, cât și mediul rural, realizând o opera remarcabilă în majoritatea genurilor și speciilor literare. Astfel creațiile lui Slavici tind spre o apropiere dintre realitate și literatură, opera lui fiind nu doar o copie a realității, ci o viziune a ei. Întreaga creație a lui Slavici este o pledoarie pentru echilibrul moral, orice abatere de la acest principiu este grav pedepsită de autor.

ETAPELE RECEPTĂRII CRITICE A OPEREI LUI SLAVICI, DE LA JUNIMEA LA CONTEMPORANITATE

„Un curent literar este adeseori o simplă construcție istorică, rezultatul însumării mai multor opere și figuri, atribuite de cercetători acelorași înrâuriri și subsumate, acelorași idealuri. Multă vreme după ce oamenii și creațiile lor au încetat să ocupe scena epocii lor și răsunetul lor s-a stins, istoricii descoperă filiații și afinități, grupând în interiorul aceleiași curent opere create în neatârnare și personalități care nu s-au cunoscut sau care s-au putut opune. Fără îndoială că nu acesta este cazul *Junimii*. Sarcina istoricului care își propune să studieze dezvoltarea acestui important curent este ușurată de faptul că încă de la început el se sprijină pe consensul mai multor voințe și ca tot timpul o puternică personalitate îl domină. În afară de aceasta, *Junimea* nu este numai un curent cultural și literar, dar și o asociație. Ea însă nu a luat naștere printr-un act formal (asemenea Academiei Române, întemeiată cam în aceeași vreme în București) și nu s-a menținut după legile exterioare, dar acceptate ale tuturor corpurilor constituite. *Junimea* n-a fost atât o societate, cât o comunitate de interese culturale dar și socio-politice. Apariția ei se datorează afinității viu resimțite dintre personalitățile întemeietorilor.”³⁰

„Societatea *Junimea* a luat ființă la Iași în anul 1863, din inițiativa unor tineri reîntorși de la studii din străinătate, în frunte cu Titu Maiorescu, Petre P. Carp, Vasile Pogor, Iacob Negruzzi și Teodor Rosetti. Ei își încep activitatea prin organizarea unei serii de prelegeri populare. Printr-o formulă masonică, junimiștii, când vorbeau despre acest subiect, spuneau: *Originea Junimii se pierde în negura timpului*. Cursul public pe care Titu Maiorescu îl ținuse cu un an mai înainte, curând după instalarea sa la Iași, dovedise existența unui auditoriu cultivat, în stare să se intereseze de

³⁰ <http://ro.wikipedia.org/wiki/Junimea>

problemele științei, expuse în formele unei înalte ținute academice. Experiența este reluată în februarie 1864 cu puteri unite. În cursul aceluiași ciclu, abordând probleme dintre cele mai variate, Carp și Pogor vorbesc de câte două ori, iar Titu Maiorescu de zece ori. Apoi *Preclecțiunile populare* devin o lungă tradiție a *Junimii* din Iași. Timp de șaptesprezece ani ele se urmează neîncetat, mai întâi asupra unor subiecte fără legatură între ele; apoi, din 1866, grupate în cicluri unitare; în fine, din 1874, prin intervenția noilor membri, Lambrion și Gheorghe Panu, asupra unor teme cum ar fi istoria și cultura națională. Astfel, de unde mai înainte se vorbise despre *Elementele de viață ale popoarelor* și despre *Cărțile omenirii*, cicluri din 1874 și 1875 limitează preocupările la elementele naționale ale culturii noastre și la influențele consecutive exercitate asupra poporului român. Curând, prin darul basarabeanului Cașu, nepotul lui Pogor, completat prin cotizațiile membrilor ei, *Junimea* devine proprietara unei tipografii, trecută mai târziu în alte mâini. Asociația înființează și o librărie, pusă sub supravegherea lui Vasile Pogor, dar dispărută și ea după o scurtă funcționare. Existența tipografiei permite *Junimii* publicarea, începând din 1867, a unei reviste: *Convorbiri literare*, puse de la început sub conducerea lui Iacob Negruzzi. Această publicație se va bucura de cel mai înalt prestigiu în istoria literaturii române. Ea a impus, încă de la apariție, o direcție nouă, modernă, întregii noastre culturi, definindu-se prin spiritul ei etic și sentimentul valorii estetice. Încă de la începuturile ei, mișcată de conștiința primelor nevoi ale culturii românești în acel moment, *Junimea* abordează problema ortografiei românești, foarte acută în epoca trecerii de la întrebuintarea alfabetului chirilic la cel latin. În ședinte însuflețite, ținute de obicei în casa lui Vasile Pogor sau acasă la Titu Maiorescu și dominate de personalitatea plină de prestigiu a acestuia din urmă, se discută probleme de ortografie și limbă, se recitesc poezii români în vederea unei antologii și se compun sumarele revistei, uneori în hazul general pentru producțiile care trebuiau respinse. Convorbirile literare păstrează în cea mai mare parte urma activității *Junimea*, și lectura atentă a revistei permite

refacerea vieții renumitei grupări literare și a etapelor pe care le-a străbătut. Programul Junimii și cercetări istorice recente ne îndreptățesc să afirmăm că gruparea avea o importantă dimensiune masonică.³¹

Prima etapă a *Junimii* numită și etapa ieșeană se întinde de la întemeiere 1863 și până în 1874 când Titu Maiorescu se mută la București, fiindcă a devenit ministru al Instrucțiunii publice.

A doua etapă a *Junimii* se desfășoară între anii 1874 și 1885. Este perioada în care ședințele din Iași se dublează cu cele din București, în diversele locuințe ale lui Maiorescu și în cele din urmă în armonioasa casă din strada Mercur, unde Vasile Alecsandri a citit *Fântâna Blanduziei*, *Despot-vodă*; Caragiale a citit *O noapte furtunoasă*, apărute în aceeași perioadă în *Convorbiri literare* împreună cu operele lui Vasile Conta și Ion Creangă.

Această a doua etapă este perioada de desăvârșire a direcției noi astfel în paginile revistei apar operele marilor clasici: Mihai Eminescu, Ion Creangă, Ion Luca Caragiale, Ioan Slavici, precum și ale altor personalități din primul rang în artă, știință și cultură. Este o perioadă de glorie absolută a revistei.

Observăm că Ioan Slavici își face prezența la *Junimea* în a doua fază a existenței sale, atunci când se află în cea mai mare perioadă de glorie datorită colaboratorilor.

„Ioan Slavici s-a născut la 18 ianuarie 1848 în comuna Șiria din Munții Apuseni, județul Arad, ca fiu al lui Savu Slavici, maestru cojocar, și al Elenei Borlea. Educația lui se datorează mamei, despre care Slavici scrie cu multa dragoste și respect în opera memorialistă *Lumea prin care am trecut*, amintindu-și ca ea l-a învățat dragostea de oameni, fără să țină seama de barierele dintre națiunile ce conlocuiau în Transilvania acelor ani: romani, unguri, svabi, sarbi, evrei etc. În perioada 1854-1868 urmează cursurile școlii primare din satul natal și gimnaziul la liceul maghiar din Arad, dar bacalaureatul îl dă la liceul din Satu Mare. Din cauza

³¹ <http://ro.wikipedia.org/wiki/Junimea>

lipsurilor materiale, parinții consideră că ajunge cât învățase și că se putea angaja *scrietor la vreun notar*, dar ambițiosul tânăr se înscrie în toamna anului 1868 la Facultatea de drept a Universității din Budapesta.³² Aici este uimit de slaba pregătire a profesorilor, care vorbeau stricat limba maghiară și se întorc în Ardeal unde se angajează la notarul din Cumlaus, sat vecin cu Siria. În 1869 ajunge la Viena ca student în anul al doilea al Facultății de drept, făcându-și aici și stagiul militar, cunoscându-l pe Mihai Eminescu care în 1870 îl introduce la *Junimea* făcându-i cunoștință cu Titu Maiorescu, ca mai apoi, în 1871, viitorul novelist să publice în revista *Convorbiri literare* comedia *Fata de Birău*, iar în 1872 povestea *Zâna Zorilor*.

Cu ajutorul societății *Junimea* și al lui Titu Maiorescu, Ioan Slavici își continuă studiile la Viena pentru a-și da doctoratul, însă se îmbolnăvește și stă o lungă perioadă în *Spitalul obștesc imperial regal, Secția studenților*, fiind în pericol de a-i fi amputat brațul stâng, lucru ce refuză cu fermitate. În perioada spitalizării reușește să scrie nuvela *Popa Tanda*.

În 1874, însănătoșindu-se, urmează sfaturile lui Maiorescu și se întorc la Iași, fiind gazduit în locuința lui Samson Bogdanescu, împreună cu Mihai Eminescu și Miron Pompiliu. Mediul artistic și prietenia celor doi îl determină pe Slavici să continue activitatea literară, astfel încât, citind la *Junimea* nuvela *Popa Tanda* pe care o refăcuse, îi determină pe junimiști să exclame că au descoperit în sfârșit un nuvelist.

Slavici continuă să scrie nuvele, încurajat de membrii *Junimii* și publică mai întâi în revista *Convorbiri literare* și mai apoi în ziarul *Timpu* operele: *Scormon*, *La crucea din sat* și *Crucile roșii* (1876), *Gura satului* (1878), *Budulea Taichii* (1880), pe care le adună apoi în volumul intitulat *Novele din popor* apărut în 1881, și care cuprinde, printre altele, și nuvela *Moara cu noroc*.

Ioan Slavici este așezat în contemporaneitate alături de Mihai Eminescu, Ion Creangă, Ion Luca Caragiale, mari creatori de

³² <http://www.autorii.com/scriitori/ioan-slavici/ioan-slavici-date-biografice.php>

limbă, scriitori cu stil fascinant. El poate să pară mai degrabă un autor din altă clasă valorică datorită limbajului său sobru, meticolos, dar în realitate el este un întemeietor ca și ceilalți trei, deoarece prin opera lui pătrunde în literatura română filonul popular al povestirii și universul satului românesc transilvănean.

„Niciun alt scriitor din literatura română nu ne-a lăsat, despre sine atâtea mărturii câte ne-a lăsat Slavici. Deși n-a avut niciun moment sentimentul culpabilității, autorul Morii cu noroc a simțit o permanentă nevoie de a se confesa și mai ales de a-și justifica, față de semenii săi, anumite manifestări, atitudini și fapte, cu atât mai mult cu cât l-a urmărit aproape obsesiv ideea că nu este înțeles.”³³

Totodată Ioan Slavici a creat în epica românească nuvela și romanul de tip realist și, mai ales, a adus analiza psihologică a sufletului individual, dar și colectiv, element definitoriu al prozei moderne.

Fiind un creator de personaje memorabile și constructor epic, observator ascuțit și moralist cu vocație de pedagog, Ioan Slavici este cel dintâi mare scriitor pe care Transilvania îl dăruiește literaturii române la sfârșitul secolului al XIX-lea, alături de mari scriitori precum Ion Creangă, din Moldova, I.L. Caragiale, din Muntenia, alcătuindu-se un adevărat triumphi simbolic al spiritualității românești, în mijlocul căruia se înalță, imaginea simbolică a lui Eminescu „ca o coloană a infinitului”³⁴.

Virgil Vintilescu în *Slavici Evaluări critice, Notă asupra ediției* afirmă că: „Departa de a rămâne un scriitor mare doar pentru timpul său, Ioan Slavici este, totuși privit astăzi cu anumite rezerve, iar atunci când trebuie raportat la ceea ce reprezintă pentru literatura noastră Caragiale și Creangă – reținerea devine și mai mare. [...] În sfârșit, modernitatea prozei este concepută în cadrul altor coordonate, cu intenția vădită de a-l reaseza pe Slavici fără

³³ Pompiliu Marcea, Slavici, Editura Facla, București, 1978, pag. 348.

³⁴ <http://www.referatele.com>

stânjeneză și fără rezerve esențiale în rândul marilor clasici ai literaturii noastre, alături de Caragiale și Creangă.³⁵

Să luăm ca exemplu nuvela *Moara cu noroc*. Prin această nuvelă precizează Mircea Zăciu în *Slavici Evaluări critice, Argument* scriitorul prevestește de fapt proza analitică a lui Liviu Rebreanu. Totuși același Mircea Zăciu vorbește de o receptare ambiguă a nuvelei. „Nuvela lui Slavici ar fi putut fi una din cele mai frumoase, dacă scriitorul n-ar vădi acea eternă tendință de a reveni asupra timpurilor o dată terminate, de a repeta, de a grămădi amănunte peste amănunte, mai multe chiar decât trebuie pentru a face pe cititori să uite cele ce n-ar trebui. Principalele calități moderne ale nuvele erau astfel contestate din perspectiva unei prejudecăți clasice. I se cereau caractere văzute static, bine fixate într-un tipar psihologic imuabil, acolo unde Slavici intuia magistral dinamica interioară a personajelor sale. Viziunea lui dialectică era într-o proză obișnuită cu desenul bizantin al unor portrete de frescă unidimensională – principala frână în calea unei receptări critice adecvate. Prozatorului i se recomandă mărginirea (amintindu-i-se perceptul goethean: *In der Beschränkung zeigt sich erst der Meister*), când marea calitate a *Morii cu noroc* rezidă tocmai din aglomerarea aparent haotică a elementelor de conștiință și în surprinderea labilității psihologiilor. Ezitarea nu e a naratorului, care n-ar fi știut din lipsa unei maturități artistice, să selecteze și să reducă; ezitarea e însăși marca unui personaj ca Ghiță.”³⁶

Pompiliu Marcea în *Slavici Evaluări critic, Posteritatea lui Slavici*, afirmă că Slavici:

„A avut și șansa de a fii receptat de cea mai autoritară instanță literară a vremii care este cenaclul Junimea, a publicat mult din

³⁵ Mircea Zăciu, Marcea Pompiliu, Dodu Ion Bălan, Constantin Crișan, Mircea Tomuș, Gheorghe Bulgăr, Sara Iercoșan, Virgil Vintilescu, Alexandra Indriș, Ion Iliescu, S. Eugen Cucerzan, Livia Vasiliuță, *Ioan Slavici, Evaluări critice*, ed. Facla, București, 1977, pag. 6, 7

³⁶ Mircea Zăciu, Marcea Pompiliu, Dodu Ion Bălan, Constantin Crișan, Mircea Tomuș, Gheorghe Bulgăr, Sara Iercoșan, Virgil Vintilescu, Alexandra Indriș, Ion Iliescu, S. Eugen Cucerzan, Livia Vasiliuță, *Ioan Slavici, Evaluări critice*, ed. Facla, București, 1977, pag. 17

scrisorile sale la Convorbiri literare, cea mai prestigioasă publicație a vremii, și a fost prețuit de cel mai mare critic al acelei epoci, Titu Maiorescu.³⁷ deși în ciuda acestui fapt, afirma același critic că „în raport cu unii din emulii săi contemporani, Slavici ni se pare dezavantajat. N-a fost niciodată un scriitor *en vogue*, precum Vlahuță, Delavrancea, Duiliu Zamfirescu, s-a constituit subiect de dispută literară ca Alexandu Macedonski sau Coșbuc, n-a fost distins cu demnități academice sau parlamentare, rămânând toată viață ceea ce a fost dintru început: dascăl, scriitor, gazetar.”³⁸

Criticul *Vieții românești*, în 1925, după moarte autorului Octav Botez, susținea, că romanul Mara ar fi în comparație cu *Viața la țară* a lui Duiliu Zamfirescu, inferior, iar în 1927, în *Viața literară*, Pompiliu Constantinescu ce se ocupa de nuvelele lui Slavici, odată cu apariția lor la *Cartea Românească* „își exprimă covingerea că proza celui ce a scris *Budulea taichii* e menită să rămână simplu document de istorie literară.”³⁹

Capodopera nuvelisticii românești *Moara cu noroc* nu a trezit interes la apariția ei și nici în primele decenii după tipărire, însă după ce a trecut prin toate filtrele s-a dovedit a fi o încununare a nuvelisticii românești.

„Putem afirma că nu există, în întreaga noastră literatură, un scriitor atât de greu receptat și acceptat ca Slavici.”⁴⁰

Acest lucru se datorează faptului că în epocă, generația contemporană scriitorului prețuia romantismul, era familiarizat cu acesta, aprecia latura sentimentală și melodramatică a lui, totodată prețuiau naturalismul crud, caracterizat prin scene tari, prin personaje cu manifestări patologice și ignorau realismul obiectiv a lui Slavici, realism „de factură modernă”⁴¹.

³⁷ Idem, *Ibidem* pag. 21.

³⁸ Idem, *Ibidem*, pag. 21.

³⁹ Idem, *Ibidem*, pag. 23.

⁴⁰ Idem, *Ibidem*, pag. 24.

⁴¹ Idem, *Ibidem*, pag. 24.

„Altfel spus, scrisul lui Slavici nu s-a învechit, iar afirmația generală că din *Moara cu noroc* a ieșit proza românească modernă, mai ales cea transilvăneană, își află noi argumente.”⁴²

Astfel George Munteanu face cercătări dovedind că proza lui Slavici este fertilă în măsura în care se va înțelege „că metodele critice sunt făcute pentru scriitori și nu scriitorii pentru metode.”⁴³

Ion Dodu Bălău afirmă că Slavici s-a născut povestitor, prin simplul fapt că peste toată opera lui dramatică plutește o adâncă înțelegere epică. Tot el constată că moștenirea literară a unui scriitor precum Slavici a fost foarte puțin cercetată în comparație cu rolul pe care l-a avut marele prozator în dezvoltarea literaturii românești.

Chiar și scriitorul George Topârceanu, ce era foarte zgârcit în aprecieri, scrie în 1925 că personajul Lică Sămădăul, al nuvelei *Moara cu noroc* este unic în literatura română, apreciind astfel talentul lui Slavici.

Slavici a reușit să facă „din istoria poporului un izvor de inspirație pentru opera sa”⁴⁴, alegându-și subiecte istorice din epoca cea mai mult exploatată de romantism, 1400-1600, arătându-se preocupat de a rezolva probleme ale epocii prin intermediul evenimentelor din trecutul istoric.

Deși piesa istorică Gaspar Grațiani, o lucrare originală a fost respinsă de public la prima ei reprezentare, 28 februarie 1888, deoarece nu a fost acceptată de acea epocă, este de o mare vloare artistică, deoarece „În piesa istorică Gaspar Grațiani, domnul Moldovei, Slavici tratează pentru prima dată în opera sa beletristică ideea pe care o va relua în repetate rânduri, înțelegerii dintre naționalități. [...] Ca înaintașii săi, Slavici credea sincer că poate rezolva prin intermediul teatrului unele probleme acute și

⁴² Mircea Zăciu, Marcea Pompiliu, Dodu Ion Bălan, Constantin Crișan, Mircea Tomuș, Gheorghe Bulgăr, Sara Iercoșan, Virgil Vintilescu, Alexandra Indrineș, Ion Iliescu, S. Eugen Cucerzan, Livia Vasiluță, *Ioan Slavici, Evaluări critice*, ed. Facla, București, 1977, pag. 29.

⁴³ Idem, *Ibidem*, pag. 29.

⁴⁴ Idem, *Ibidem*, pag. 42.

dicile ale actualității vremii lui. Pasiunea înăscută pentru studiul istoriei e alimentată și de această dorință de îndreptare a societății prin scris.⁴⁵

Constantin Crișan în *Slavici Evaluări critice, Schiță pentru o poetică sociologică a personajelor*, având în vedere complexitatea cu care Slavici prezintă viața satului, a locuitorilor acestuia afirmă: „Oare poți să scri despre sat, să-i pătrunzi tainele, să construiești icoane și conflicte literare, fără să fi venit în atingere cu lumea lui? Fără îndoială, pentru a duce satul în literatură, nu e nevoie neapărat să te fi născut la sat. Dar este obligatoriu să te fi întâlnit măcar o dată în viață cu o imagine a satului, să te fi întrupat din universul lui cotidian dulce-amar, din miturile lui străvechi, din poezia lui nețărnută, din muncile și zilele lui. Documentarea fictivă, informația mijlocită sunt aproape inutile în acest caz și dau de gol pe cel mai mare scriitor.”⁴⁶

Faptul că Ioan Slavici ne transmite informații despre satul transilvănean și oamenii lui din veacul trecut se datorează în primul rând „harului scriitoricesc”⁴⁷.

„În *Lumea prin care am trecut*, Slavici prezintă cu mare finețe imaginea oamenilor locului, idealizându-i, dar surprinzând esența personalității lor: atât pe podgorenii noștri, cât și pe cei mai apropiați dintre vecinii lor [...] nu pot să mi-i aduc aminte decât ca oameni cu inima deschisă, totdeauna voioși și doritori de mese încărcate. ... Eu știu că m-am pomenit umblând printre picioarele unor oameni stăpâniți de gândul că e bine să fii om în lumea lui Dumnezeu. Știau să se bucure de viață, încât mulți îi socoteau chiar ușurateci. ... Nici secerișul grânelor, nici culesul ori

⁴⁵ Idem, *Ibidem*, pag. 44.

⁴⁶ Mircea Zăciu, Marcea Pompiliu, Dodu Ion Bălan, Constantin Crișan, Mircea Tomuș, Gheorghe Bulgăr, Sara Iercoșan, Virgil Vintilescu, Alexandra Indrineș, Ion Iliescu, S. Eugen Cucerzan, Livia Vasiluță, *Ioan Slavici, Evaluări critice*, ed. Facla, București, 1977, pag. 68.

⁴⁷ Idem, *Ibidem*, pag. 68

sfârâmatul porumbului, fără de cimpoieș și fără de masă întinsă nu se putea face”⁴⁸.

Vocabularul personajelor este ales de eroii înșiși. Ca de altfel și la Creangă, personajele sunt cele ce compun, mai precis dictează dicționarul artistic al scriitorului și la niciun caz scriitorul nu le impune propriul limbaj.

Pe lângă vocabularul adecvat satului ardelenesc, locuitorilor acestuia, scriitorul redă întocmai personalitatea acelor oameni prin muncile pe care le prestează, istoria acelor vremuri.

„El reușește să redea etnopsihologia personajelor, culoarea locală, momentul istoric, atmosfera specifică. Muncile obișnuite din gospodăria țărănească sunt prezentate în detaliu demonstrând o bună cunoaștere a vieții și civilizației țărănești. Eroina din *Scormon* este surprinsă în momentul urzirii pânzei (prezentată cu excepțională minuțiozitate), personajele din *La crucea din sat* petrec seara la *scărmănat de pene*, moment în care Bujor spune *minciuni*, adică nu neadevăruiei, ci snoave prin care să ilustreze un adevăr, claca este terminată cu o masă cu plăcinte, iar tinerii petrec vesel în jurul mesei. În nuvela *Gura satului* autorul poposește asupra numeroaselor îndeletniciri casnice, fără a insista asupra muncii în sine, ci asupra artei cu care este făcută și asupra funcției estetice în devenirea personajelor, în reliefaarea conflictelor și a stărilor sufletești.”⁴⁹

Importante în opera scriitorului Ioan Slavici sunt și tradițiile, obiceiurile, moștenite de oamenii acelei epoci. Aceste tradiții sunt creionate cu măiestrie de către scriitor în operele sale prin horele și evenimentele de trecere din sat cum ar fi nunta, botezul. Totodată aceste momente de trecere se fac după anumite reguli, poziția pe care o ocupă o anumită familie în sat, nerespectarea regulilor fiind aspru criticată de *gura satului*.

„Cu funcții estetice variate Slavici aduce în proza sa hore, logodne, nunți, botezuri, târguri, dar nu insistă în prezentarea lor

⁴⁸ <http://www.asociatia-profesorilor.ro/Imaginea-satului-in-opera-lui-Ioan-Slavici.html>

⁴⁹ Idem

detaliată precum Agârbiceanu, Rebreanu sau Sadoveanu, ci doar face referiri sumare la acestea. Pe Marta Mihului și Todirică a lui Cosma Florii Cazacului, *gura lumii* hotărâse de multă vreme să-i căsătorească. Părinții n-au nimic împotrivă, iar tinerii s-au obișnuit cu gândul și-l acceptă. Gata de nuntă, Marta descoperă că inima sa o îndeamnă mai mult către Miron, oierul venetic, decât spre cel ales de ceilalți pentru ea. Promisiunile se desfac, Mihul este convins să nu-și oblige fiica la o căsătorie care ar face-o nefericită, Miron pleacă, iar peste mulți ani, când Marta va hotărî în cele din urmă să se căsătorească, pentru a-și întemeia o familie, cu un bărbat mai vârstnic, Miron o va reîntâlni și dragostea zăvorâtă de mult în inimi îi va uni pe cei doi, care vor primi și binecuvântarea lui Mihul. Conform tradiției, viitorii soți acceptă tacit hotărârea conducătorului familiei. Tatăl Martei este pus în situația de a respecta normele etice, dar și pe cele sufletești. Cuplul tinerilor rămâne aici în plan secund, el nu va reuși să dezvolte o reacție de refuz a normelor impuse, nici să pretindă recunoașterea prin forță a propriilor drepturi. Cel care are posibilitatea de a rezolva această stare de fapt este bătrânul Mihul, fruntaș al satului. El trebuie să aleagă între fericirea fiicei sale (determinanta afectivă), respectarea promisiunii făcută unui partener și rival întru prestigiu (determinata orgoliului individual) și respectarea normelor tradiționale pe care le controlează foarte activ: *gura satului* (determinata relației generale cu o colectivitate). Apare aici o societate al cărui mod de existență e profund normat prin tradiție: *Toată viața a trăit astfel, ca lumea să poată vorbi numai de bine despre dânsul; așa învățase de la părinți, așa se obișnuise, așa își găsea cea mai mare mulțumire a vieții.*⁵⁰

Printre ritualurile de trecere Slavici nu uită să surprindă și înmormântarea, trecerea dincolo de pragul aceste lumi spre veșnicie. Avem ca exemplu pentru prezentarea importanței acestui ritual în viața satului *Pădureanca*. Pe parcursul operei putem asista la două înmormântări în mediul rural: a lui Pupăză și a lui Neacșu,

⁵⁰ <http://www.asociatia-profesorilor.ro/Imaginea-satului-in-opera-lui-Ioan-Slavici.html>

naratorul dovedindu-se și de această dată un fin observator al oamenilor simpli care știu a se bucura, dar și a suferi, el reliefându-le complexitatea caracterului, având drept fundal aspectele sociale ale vieții.

„Slavici a demonstrat în operele sale că folclorul exprimă modul de a gândi și a simți, de a reacționa în fața existenței, a unei întregi colectivități umane. Creația populară este prima treaptă a conștiinței de sine a poporului, de aceea zicătorile sau proverbele sunt socotite o zestre națională. Proverbele sunt o formă de cunoaștere și de autocunoaștere, sunt un mijloc de pătrundere în tainele universului spiritual și de existență social-istorică a ființei umane. Îndemnul proverbelor spre cunoașterea de sine este în scopul veșnicei preocupări a omului de a se modela moral și de a se autodepăși. În același spirit se ocupă Slavici și de alte specii ale literaturii populare, precum cimiliturile și ghicitorile, chiotetele, versurile spuse la joc, doine, balade, snoave. E vorba de modul specific, distinct, în care autorul a știut să valorifice creația populară în realizarea propriei opere, din trăirea autentică, nemijlocită a vieții poporului.”⁵¹

Constantin Crișan în *Slavici Evaluări critice, Pentru o poetică sociologică a personajelor* afirmă că fiecare din prozele lui Slavici, fie nuvelă, roman, povestire,

„ilustrează o teză de viață”⁵².

Gheorghe Bulgăr în *Slavici Evaluări critice, Eminescu despre începuturile lui Slavici*, afirmă cu privire la opinia lui Eminescu despre nuvelele prietenului său Slavici că sunt opere de o innegabilă valoare artistică pentru literatura română.

„Cum rareori în istoria culturii noastre au existat relații mai ferite sub raport spiritual ca în cazul colaborării celor doi scriitori

⁵¹ <http://www.asociatia-profesorilor.ro/Imaginea-satului-in-opera-lui-Ioan-Slavici.html>

⁵² Mircea Zăciu, Marcea Pompiliu, Dodu Ion Bălan, Constantin Crișan, Mircea Tomuș, Gheorghe Bulgăr, Sara Iercoșan, Virgil Vintilescu, Alexandra Indrineș, Ion Iliescu, S. Eugen Cucerzan, Livia Vasiluță, *Ioan Slavici, Evaluări critice*, ed. Facla, București, 1977, pag. 71.

clasici, cum aprecierile reciproce rămân definitorii pentru specificul artistic al fiecărei opere și completează viziunea noastră asupra momentului literar glorios al *Junimii* anilor 1870-1875, credem nu lipsite de importanță amănuntelor, desprinse din corespondența lui Eminescu, privitoare la tânărul Slavici, prietenul constant, adânc-văzător, sprijinitor în toate împrejurările critice ale poetului, despre care ne-a lăsat pagini memorabile, definitive, poate unice, în *Amintirile* sale tipărite foarte târziu, un an înaintea morții, în 1924.⁵³

Sara Iercoșan în *Slavici Evaluări critice, Proza lui Slavici văzută de contemporanii săi transilvăneni* afirmă că în Transilvania, opera lui Slavici este privită în strânsă legătură cu mișcarea junimistă și datorită acestui lucru receptată ca atare „adeziunea tinerei generații de dicoace e munți la noua direcție”⁵⁴

Slavici, afirmă aceeași Sara Iercoșan, alături de Negruzzi și Gane sunt cei mai însemnați nuveliști ai poporului român prin simplul fapt că „au scos subiectele scrierilor lor din clasa neprefăcută a poporului și au împlinit astfel o însemnată cerință a novej.”⁵⁵

Tot Sara Iercoșan observă că Slavici coninuă până la sfârșitul secolului să adune elogi în presa transilvăneană, presă ce îl vedea ca pe cel mai de seamă reprezentant al novej românești, dar în același timp și cel mai mare scriitor al Ardealului.

Virgil Vintilescu în *Slavici Evaluări critice, Implicațiile tragicului* vorbește despre

receptarea tragicului în ambianța clasicismului, făcând referire la opera scriitorului Ioan Slavici: „Proza memorialistică, eseul și bogata corespondență a lui Slavici înlesnesc reconstituirea principalelor momente care marchează apropierea scriitorului de gândirea și literatura tragică. Primul contact direct cu estetica, filozofia și literatura tragicului datează din vremea studiilor la Universitatea din Viena (1869-1874), ceea ce nu exclude cu

⁵³ Idem, *Ibidem*, pag. 97, 98.

⁵⁴ Idem, *Ibidem*, pag. 108.

⁵⁵ Idem, *Ibidem*, pag. 110.

desăvârșire posibilitatea unor lecturi din literatura clasicismului european în anii petrecuți ca elev la Arad și Timișoara.⁵⁶

Potrivit opiniei lui Schopenhauer, tragedia are ca scop a reprezenta firea omului și existența acestuia pe scenă, iar scriitorul Ioan Slavici reușește pe deplin în opera sa să prezinte existența tragică a unor personaje. Putem lua ca exemplu personajul Iorgovan din *Pădureanca*. Tragedia acestui personaj se naște de la imposibilitatea acestuia de a birui sentimentul iubirii în confruntarea lui cu socialul. El nu-și poate înfrânge sentimentul erotic în confruntare cu destinul său social. Din această cauză el devine un om nehotărât, un om ce nu știe ce vrea, fapt pentru care personajul principal feminin, Simina îl compară cu Șofron, numindu-l pe acesta om. „O să vezi tu că și eu sunt om! grăi Iorgovan într-un târziu, ca deșteptat din vis. Pot eu să trăiesc și fără tine. Ba nu pot, nu pot! Aداuse apoi peste puțin și căzu frânt pe o laviță din apropierea lui.”⁵⁷

„Cu firea lui neastâmpărată și iscoditoare, Slavici a putut deci să dobândească încă din prima copilărie o pregnantă viziune intuitivă despre oameni, îndeletniciri, obiceiuri, lucruri aparținând civilizației ori naturii.”⁵⁸

„Poseda o eminentă cunoaștere a vieții transilvănene și nu numai acesteia din punctul de vedere mai pitoresc, etnografic, dar și din acela al legilor antropologico-sociale de adâncime care îndrumază destinele oamenilor. Viziunea cele mai adeseori sobră, chiar gravă, asupra existenței, fermele principii morale ce-l călăuzeau în viață și în scris a intrat cu vremea în atenția a tot mai numeroși cititori.”⁵⁹

⁵⁶ Mircea Zăciu, Marcea Pompiliu, Dodu Ion Bălan, Constantin Crișan, Mircea Tomuș, Gheorghe Bulgăr, Sara Iercoșan, Virgil Vintilescu, Alexandra Indrineș, Ion Iliescu, S. Eugen Cucerzan, Livia Vasiluță, *Ioan Slavici, Evaluări critice*, ed. Facla, București, 1977, pag. 123.

⁵⁷ Ioan Slavici, *Pădureanca*, Editura Tana, București, 2007, pag. 98

⁵⁸ Munteanu, George, *Istoria literaturii române*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1980, pag. 559.

⁵⁹ Idem, *Ibidem*, pag. 591.

Ion Iliescu în *Slavici Evaluări critice, Coordonate ale esteticii lui Ioan Slavici* arată interesul viu al scriitorului Ioan Slavici pentru estetică și filozofie, dar și pentru teoria literaturii și a artei. „În estetica lui Slavici componentele, fondul estetic și forma, reprezintă coordonate esențiale, așa cum la Titu Maiorescu este condiția materială și condiția ideală a artei. Plecând de la primul element, fondul estetic trebuie să fie totdeauna o stare sufletească senină. Artă nefiind copiere, redare și simplă reproducere, presupune și actul de idealizare, de

raportare la anumite aspirații și idealuri.”⁶⁰

Eugen S. Cucerzan în *Slavici Evaluări critice, Idei filozofice la Ioan Slavici*, precizează că inițierea scriitorului în filozofie a avut loc la Viena, sub îndrumarea lui Mihai Eminescu.

„Oricât de greu ar cântări producția literară în ansamblul operei lui Slavici și oricât de mare ar fi ecoul său în cultura română, o imagine care vrea să fie cât mai apropiată de adevăratul Slavici trebuie să țină seama și de activitatea lui de publicist, autor de lucrări de etică, estetică și filozofie ori de militant pe un tărâm politic, didactic și cultural. Fiecăreia din aceste activități Slavici i s-a dăruit cu pasiune și pricepere fiind convins că datoria cea mai înaltă a omului de cultură român este de a contribui la dezvoltarea spirituală a poporului său și, prin el, a umanității.”⁶¹

Ideile filozofice ale lui Slavici, în cea mai mare parte a lor urmăresc să dea soluții morale și practice în ceea ce privește formarea omului în general.

„Apariția unui scriitor ca Slavici a fost posibilă și datorită contactului mai strâns al literaturii ardelenice cu ideile junimiste.”⁶²

⁶⁰ Mircea Zăciu, Marcea Pompiliu, Dodu Ion Bălan, Constantin Crișan, Mircea Tomuș, Gheorghe Bulgăr, Sara Iercoșan, Virgil Vintilescu, Alexandra Indrineș, Ion Iliescu, S. Eugen Cucerzan, Livia Vasiliuță, *Ioan Slavici, Evaluări critice*, ed. Facla, București, 1977, pag. 198.

⁶¹ Idem, *Ibidem*, pag. 215.

⁶² Ioan Slavici interpretat de Tudor Arghezi, Ion Dodu Bălan, Ion Breazu, G. Călinescu, Ilarie Chenedi, Șerban Cioculescu, Pompiliu Constantinescu, N. Davidescu, Ovid Densușianu, M. dragomirescu, Mihai Eminescu, G. Ibrăileanu, N. Iorga, Mircea Iorgulescu, Eugen Lovinescu, Titu Maiorescu, Pompiliu

Scriitorul Ioan Slavici și-a creionat talentul inspirându-se din viața satului transilvănean, și ghidându-se după principii morale solide, căci „Omul numai trupește se naște, sufletește se plămădește potrivit împregiurărilor în care-și petrece viața și timpul copilăriei și-n al tinerețelor.”⁶³

În concluzie putem afirma că, deși contestat de critica secolului XIX, datorită faptului că era un scriitor realist ce a prezentat obiectiv viața satului și a locuitorilor acestuia, Slavici rămâne în cultura română unul din marii prozatori ce au înțeles viața și oamenii, prezentând acest lucru în scrierile sale.

Niciun alt scriitor nu a surprins mai bine decât Slavici viața omului simplu de la țară, cu toate bucuriile și necazurile ei.

„Ca tot ceea ce e peren în literatură, opera lui Slavici rămâne în continuare o operă deschisă, care își așteaptă în permanență re-lectura și interpretarea, definindu-se în esența ei, pe cât de clasică pe atât de modernă.”⁶⁴

Marcea,, Dumitru Micu, George Munteanu, Ion Oarcășu, Ovidiu Papadima, Al. Philippide, Al. Piru, Dumitru Pop, Marian Popa, Mircea Popa, Mihail Sadoveanu, Eleonora Slavici, Zaharia Stancu, Scarlat Struțeanu, Eugen Todoran, G. Topârceanu, D. Vatamaniuc, Tudor Vianu, N. Xenopol, Mircea Zăciu, Duiliu Zamfirescu, Editura Eminescu, București, 1977, pag. 5.

⁶³ Idem, Ibidem, pag. 33.

⁶⁴ Idem, Ibidem, pag. 28.

CAPITOLUL III

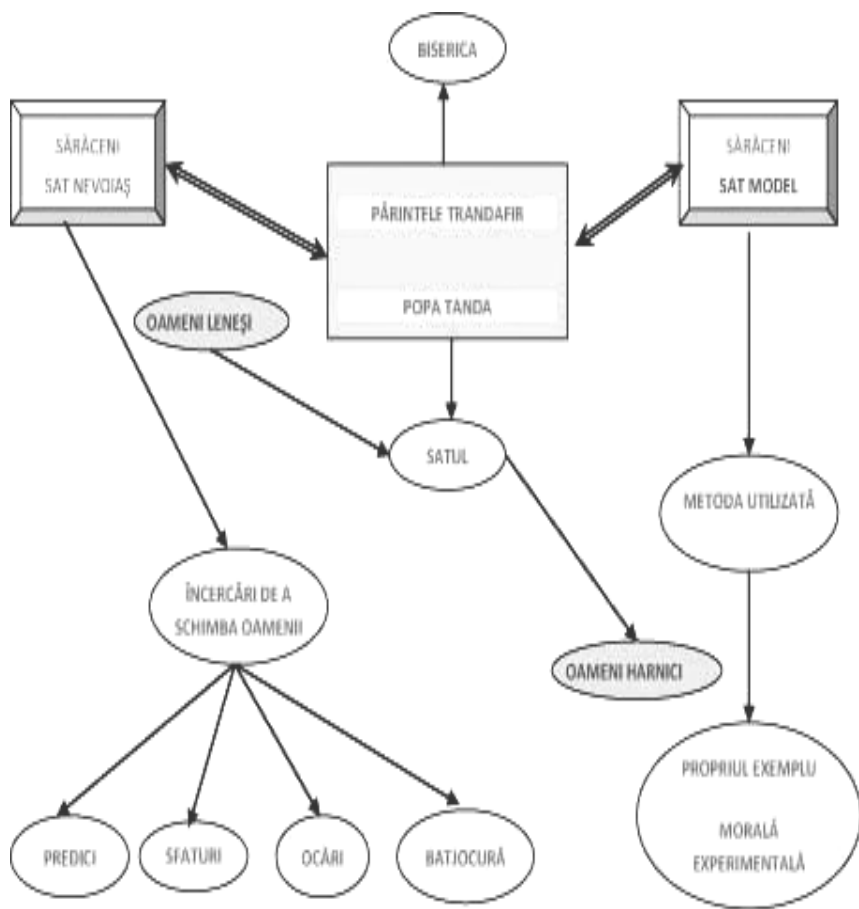
RECEPTAREA DIDACTICĂ A LUI SLAVICI, ÎN MANUALELE ȘCOLARE

În acest capitol o să mă opresc la două nuvele reprezentative pentru opera scriitorului Ioan Slavici, dar și pentru literatura română, *Popa Tanda* ce se studiază în gimnaziu și *Moara cu noroc* ce este studiată în liceu de către elevi.

Voi începe prin abordarea nuvelei *Popa Tanda*, așa cum poate să fie ea receptată de către elevii de gimnaziu.

După lecturarea atentă a nuvelei urmată de lectura aprofundată a textului voi prezenta elevilor o planșă, abordând metoda ciorchinelui, pe care am conceput-o cu scopul de a înțelege rolul personajului principal, părintele Trandafir, în viața satului.

Părintele Trandafir, poreclit Popa Tanda este un prototip spiritual al satelor înapoiate, care, prin puternica sa personalitate, reușește să le ridice în rândul colectivităților înfloritoare.

Studiind această planșă elevii vor înțelege că scriitorul Ioan Slavici în nuvela *Popa Tanda* pledează pentru puterea exemplului personal, fiind un scriitor moralizator și astfel singura metodă eficientă de a-i schimba pe oamenii leneși ai satului Sărăcenii este doar propriul exemplu, celelalte încercări precum predica, sfatul, ocară, batjocura, dovedindu-se zadarnice. Element central de cultură și spirit autentic la sat este preotul și din această cauză, pe planșă apare ca punct principal.

**SIMONA PETRONELA MÎȚU / METODE DE STIMULARE A RECEPTĂRII OPEREI LUI
IOAN SLAVICI ÎN LICEU ȘI GIMNAZIU
PROIECT DE LECȚIE**

Obiectul de învățământ: Limba și literatura română

Clasa: a VIII-a

Subiectul lecției: Ioan Slavici, observator realist și moralist al satului transilvănean, nuvela *Popa Tanda*

Unitatea de învățare: Comunicare. Analiză de text. Discutarea textului în ansamblul său.

Tipul lecției: de verificare a cunoștințelor, aprofundarea și fixarea cunoștințelor, sistematizare, consolidare.

Competențe speciale:

- cultivarea receptivității literar artistice;
- dezvoltarea capacităților de a vorbi literar;
- formarea abilităților de analiză a unui text literar;
- dezvoltarea capacităților de exprimare orală.

Competențe operaționale:

I Cognitive:

La sfârșitul lecției elevii vor fi capabili:

C1 – să cunoască terminologia și noțiunile operaționale specifice literaturii;

C2 – să expună în limbaj comun și rezumativ conținutul operei studiate;

C3 – să identifice mesajul și particularitățile artistice ale operei studiate;

C4 – să aprecieze sporul de expresivitate pe care îl aduc citatele folosite în contextul unei analize literare;

C5 – să evalueze contribuția scriitorului la îmbogățirea patrimoniului literar.

II Afective:

C1 – să revină în anumite situații concrete din viață, la anumite opere literare, personaje, citate ca la niște puncte de sprijin moral;

C2 – să transfere frumosul receptat din operele literare în viața de toate zilele, în muncă și comportare.

Strategia didactică

1. Metode și procedee: conversația euristică, lectura selectivă, expunerea, problematizarea, lucrul cu cartea, comentariul de text, chestionarul.

2. Forme de organizare a activității elevilor:

Activitatea frontală alternativ cu activitatea independentă, individuală.

3. Resurse: Textul literar *Popa Tanda* de I. Slavici

Cunoștințele lor anterioare.

4. Material didactic:

- Crișan, Alexandru, Dobra, Sofia, Sâmișăian, Florentina, *Limba română, Manual pentru clasa a VIII-a*, Editura Humanitas Educațional, București, 2003.

- Volumul: Slavici, Ioan, *Nuvela*, Editura Minerva, București, 1982.

- Fișa de citate de text și citate critice.

- Dicționar explicativ pentru elevi.

Desfășurarea activității:

I. Moment organizatoric:

- Se stabilește climatul optim pentru începerea lecției.

II. Analizarea cunostințelor

1. Se pornește de la citatul de pe tablă. „Tu, Doamne, cu nemărginita înțelepciune ne-ai întocmit lumea frumoasă ne-ai lăsat-o nouă locaș de viațuire.”⁶⁵

2. P: Cine este Ioan Slavici?

E: Este un scriitor transilvănean din a doua jumătate a sec. al XIX-lea care s-a impus mai ales ca nuvelist. În cele șase volume ale sale oglindeste viața satului transilvănean cu obiceiurile, credințele, datinile, prejudecățile sale în chip realist. Slavici aplică principalele virtuți morale ale lui: cinstea, sinceritatea, adevărul, bunacredință.

3. P: Ce ilustrează personajele sale?

⁶⁵ Magdalena Popescu, *Slavici*, Editura Cartea Românească, București, 1977, pag. 25

E: Personajele sale ilustrează principiile etice, precepte morale, virtuți pe care omul trebuie să le respecte în viață. Ei triumfă sau se prăbușesc după cum se situează la polul pozitiv sau negativ al acestor principii.

4. P: Unde găsim temelia structurii sale morale?

E: O găsim în copilăria sa, casa părintescă a fost pentru scriitor o oază a liniștii, a păcii, iar mama l-a crescut într-un spirit activ, l-a învățat să îndrăgească munca, i-a sădit respectul față de om, indiferent de naționalitate.

- citate din opera (Magdalena Popescu, *Slavici*, Editura Cartea Românească, București, 1977.) de pe fișele de lectură ale elevilor.

Fișă de lectură, model:

Temelia structurii morale a personajului:

„Un tânăr preot e întoarce în satul părinților săi, încercând să combată aici nevinovate aplecări lumești printr-o neadecvată preceptistică a ascezei. Cum nimeni nu e profet în țata lui, sătenii vor recurge la toate mijloacele, bune sau rele, ce le stau la îndemână, ca să-l

îndrume pe surpătorul moralist.”⁶⁶

III. Anunțarea subiectului și a obiectivelor operaționale:

1. Profesorul prezintă tema, solicitând elevilor să identifice înțelesul cuvintelor *realist* și *moralist*.

E: *Realist*- înseamnă observator lucid al satului prezentat fără înfrumusețări și prezintă realitatea obiectiv, fidel.

E: *Moralist* – Slavici scrie o literatură orientată către viața satului, având în centrul ei omul capabil de o puternică trăire interioară, păstrător al unor norme și principii morale. Orice abatere de la aceste principii morale este grav sancționată. Îi place să dojenească, să mustre, pentru el literatura fiind o modalitate de a educa și de a forma oameni.

IV: Dirijarea învățării

1. Se prezintă pe scurt subiectul unor nuvele recomandate să fie citite de elevi, evidențiindu-se caracterul realist și moralizator al

⁶⁶ Magdalena Popescu, *Slavici*, Editura Cartea Românească, București, 1977, pag. 27.

acestora *Gura satului, Budulea Taichii, Moara cu noroc, Comoara, Popa Tanda.*

E: Opera sa este o pledoarie pentru echilibru moral, chibzuință, fericire prin iubire.

2. P: Cum percepe Slavici satul?

E: Satul îl vede ca un loc în care se desfășoară conflictele, în care se ciocnesc oameni autentici, viguroși, turmentați de pasiuni puternice, cu o bogată viață sufletească. Percepe satul nu ca un tablou pastoral delicat și încremenit, ci ca un organism viu, cu mișcări unduitoare sau violente convulsii, în care morala acționează cu putere de lege.

3. P: Cum sunt eroii lui Slavici?

E: Eroii lui Slavici au o bogată viață interioară, pentru că le-a împrumutat ceva din firea sa: o mare putere de muncă și o inepuizabilă energie. Ei luptă pentru a trăi mai bine și sunt dominați de spiritul de îmbogățire.

E. Slavici este primul prozator român care a arătat că sufletul omenesc este un

adevărat univers, că eroii sunt departe de a fi niste anonimi a căror trăsătură definitorie este pasivitatea.

5. P: Să se evidențieze trăsăturile morale ale părintelui Trandafir.

E: Portretul moral este făcut de narator în termeni elogioși, prin caracterizare directă. Cracterizarea indirectă urmărește faptele și relațiile cu celelalte personaje care evoluează de la mirare „e omul dracului popa”⁶⁷ la admirație și imitare „Ține-l Doamne, că este omul lui Dumnezeu”⁶⁸.

Dacă la început era o persoană străină, neacceptată de comunitate, la final el devine

sufletul comunității, modelul spiritual urmat cu sfințenie de toți sătenii.

⁶⁷ Alexandru Crișan, Sofia Dobra, Florentina Sâmișăian, *Limba română, Manual pentru clasa a VIII-a*, Editura Humanitas Educațional, București, 2003, pag. 108

⁶⁸ Idem, *Ibidem*, pag. 110

V. Asigurarea feed-back-ului

P: Pornind de la observația, că preotul Trandafir prin eforturi susținute le modifică enoriașilor atitudinea față de muncă, dar se schimbă și pe sine, elevii să-și spună părerea dacă astăzi un model precum cel oferit de preot are sorți de izbândă.

Elevii vor răspunde în acest sens la un chestionar:

1. Avem nevoie de modele în viață?
2. De la ce criterii porniți în alegerea modelului?
3. Puteți fi modele pentru alții?
4. În alegerea modelului spiritual, înclinați către modele pozitive sau negative?

VI. Intensificarea retenției

P: Se prezintă tema pentru acasă:

De făcut o compunere care să aibă la bază ideea că omul sfîștește locul. Prin muncă și hărnicie oamenii scapă de lipsuri. Unitatea și tăria unei familii înseamnă prosperitate și fericire.

După ce elevii au înțeles rolul moralizator al nuvelei *Popa Tanda* a scriitorului Ioan Slavici, dar și trăsăturile speciei literare nuvela, vor primi un test de evaluare a cunoștințelor:

Test de evaluare a cunoștințelor,
nuvela *Popa Tanda* de Ioan Slavici, cls. a VIII-a

„...Chiar de la început, părintele Trandafir a înțeles un lucru: cum că în Butucani era mai bine decât în Sărăceni. Oamenii aveau câte ceva; iară de unde este poți lua. În Sărăceni însă toate încuietorile erau de lemn. Și apoi părintele judeca: popa face treaba satului, iar satul să îngrijească de traista popii...

„Câtă vreme vor fi sărăcenii leneși, ei vor rămânea săraci și eu flămând!“ Își puse dar în gând ca să facă din poporeni săi oameni harnici....⁶⁹

(*Popa Tanda*, Ioan Slavici)

⁶⁹Alexandru Crișan, Sofia Dobra, Florentina Sâmihaian, Limba română, Manual pentru clasa a VIII-a, Editura Humanitas Educațional, București, 2003, pag. 104

1. Scoate ideea principală din ultimul paragraf al textului.
0, 25 p.
2. Ce moment al subiectului este surprins în acest fragment?
0, 25 p.
3. Precizează tipul de caracterizare prin care este prezentat părintele Trandafir în primul paragraf al textului. 0,25 p.
4. Transcrie din text un epitet. 0, 25 p.
5. Precizează modul de expunere întâlnit în acest paragraf:
„Câtă vreme vor fi sărăcenii leneși, ei vor rămânea săraci și eu flămând!”. 0, 25 p.
6. Care este perspectiva naratorului asupra faptelor și personajului (este un narator obiectiv sau este marcat afectiv)
0, 25 p
7. Transcrie o structură prin care este prezentat satul Sărăceni.
0, 25 p.
8. Precizează valoarea morfologică a cuvintelor: săi, toate, își
0, 75 p.
9. Ce funcție sintactică au cuvintele subliniate: părintele, săraci, harnici 0, 75 p.
10. Realizează expansiunea părților de propoziție identificate la exercițiul 9 în propozițiile subordonate coespunzătoare. 1, 50 p.
11. Demonstrează că textul citat aparține unei nuvele în 20 – 25 rânduri. 4, 50 p.

Pentru a primi punctajul acordat trebuie să:

- precizeze trăsăturile nuvelei cu aplicație pe text,
- să rezume textul arătând că este o nuvelă, precizând modurile de expunere utilizate și momentul subiectului întâlnit,
- să identifice tipul de personaj, trăsătura de caracter a personajului și tipul de caracterizare,
- să se încadreze în limita de spațiu indicată,
- să respecte normele de ortografie și punctuație.

Se acordă 1 p din oficiu.

Barem de corectare și notare

1. Scoate ideea principală din ultimul paragraf al textului

Dacă elevii vor scoate ideea principală din ultimul paragraf al textului vor primi 0, 25 p., exemplu: Părintele își pune în gând a-i schimba pe oameni.

2. Ce moment al subiectului este surprins în acest fragment? Elevii ce vor preciza că momentul subiectului surprins în text este intriga vor primi 0, 25 p.

3. Precizează tipul de caracterizare prin care este prezentat părintele Trandafir în primul paragraf al textului. 0,25 p.

Pentru a obține punctajul 0, 25 p., elevii vor preciza că parintele Trandafir este prezentat prin intermediul caracterizării inirecte.

4. Transcrie din text un epitet. 0, 25 p.

Se acordă 0, 25 p. dacă elevii vor transcrie din text un epitet, exemplu: *oameni harnici*

5. Precizează modul de expunere întâlnit în acest paragraf: „Câtă vreme vor fi sărăcenii leneși, ei vor rămânea săraci și eu flămând!“ 0, 25 p.

Se va acorda 0, 25 p. elevilor care au precizat că modul de expunere folosit este monologul.

6. Care este perspectiva naratorului asupra faptelor și personajului (este un narator

obiectiv sau este marcat afectiv) 0, 25 p

Dacă elevii vor preciza că naratorul este obiectiv vor primi 0, 25 p.

7. Transcrie o structură prin care este prezentat satul Sărăceni. 0, 25 p.

Exemplu de structură prin care este prezentat satul Sărăceni: *În Sărăceni însă toate încuietorile erau de lemn*, 0, 25 p.

8. Precizează valoarea morfologică a cuvintelor: săi, toate, își
Se va acorda 0, 25 p. pentru precizarea corectă a fiecărei valori morfologice (0, 25 p. X 3 p. = 0, 75 p.); săi – adjectiv pronominal posesiv, toate – adjectiv pronominal nehotărât, își –

pronume reflexiv.

9. Ce funcție sintactică au cuvintele subliniate: părintele, săraci, harnici 0, 75 p.

Se va acorda 0, 25 p pentru precizarea corectă a fiecărei funcții sintactice (0, 25 p. X 3 p. = 0, 75 p.); părintele – subiect, săraci – nume predicativ, harnici – atribut adjectival

10. Realizează expansiunea părților de propoziție identificate la exercițiul 9 în propozițiile subordonate coespunzătoare. 1, 50 p

Se va acorda 0, 50 p pentru expansiunea fiecărei părți de propoziție (0, 50 p. X 3 p. = 1 p.)

Exemplu:

Și apoi ^{1/} **cine** este părinte^{2/} judecă.^{1/} 1 – PP, 2 - SB

Și ei vor rămânea ^{1/} **cum** sunt. ^{2/} 1 – PP, 2 - PR

Ca să facă din poprenii săi oameni ^{1/} **care** sunt harnici. ^{2/} 1 – CS, 2 - AT

11. Demonstrează că textul citat aparține unei nuvele. 4, 50 p.

Se va acorda 1 p. pentru precizarea trăsăturilor nuvelei cu aplicație pe text, 1 p pentru conținutul demonstrației, 1 p. pentru identificarea tipului de personaj, trăsăturilor personajului și tipului de caracterizare, 1, 50 p. pentru încadrarea în limita de spațiu indicată, respectarea normelor de ortografie și punctuație.

Model de răspuns:

Fragmentul citat aparține operei Popa Tanda a scriitorului Ioan Slavici și aparține speciei literare nuvela, deoarece are un singur fir narativ, iar accentul nu cade asupra acțiunii, ci asupra personajului principal, părintele Trandafir. Acest lucru poate să fie sesizat încă de la începutul fragmentului datorită concluziilor ce personajul le face cu privire la diferența dintre satele Butucani și Sărăceni: „cum că în Butucani era mai bine decât în Sărăceni.”

Nuvela fiind o operă epică, deoarece scriitorul își transmite în mod indirect sentimentele prin intermediul personajelor și acțiunii poate să fie structurată pe momentele subiectului. Momentul subiectului surprins în acest fragment este intriga, hotărârea părintelui Trandafir de a-i schimba pe oameni.

Tot în acest fragment sunt surprinse de către scriitorul Ioan Slavici și obiceiuri specifice doar vieții de la țară, mai precis satul trebuie să se îngrijească de starea materială bună a preotului.

Pornind de la această idee părintele Trandafir hotărăște să facă din sărăcenii oameni harnici după cum afirmă în următorul monolog interior ce zugrăvește ambiția, tăria de caracter a personajului: *Câtă vreme vor fi sărăcenii leneși, ei vor rămâne săraci și eu flămând!*

După cum se poate bine observa, scriitorul Ioan Slavici a surprins în acest fragment imagini specifice lumii satului pentru care preotul, biserica sunt simboluri, elemente centrale în jurul cărora se desfășoară întreaga activitate dintr-o colectivitate rurală.

Conform celor prezentate în rândurile de mai sus se poate afirma că fragmentul citat aparține unei nuvele, o nuvelă realistă, deoarece surprinde problemele specifice vieții de la țară.

Se acordă 1 p din oficiu.

Fișă de lucru

1. Numește încă doi mari scriitori români contemporani cu Ioan Slavici. 0, 50 p.

2. Precizează ce a surprins scriitorul Ioan Slavici în nuvelele sale. 0, 50 p.

3. Arată ce prezintă narațiunea *Popa Tanda*. 1 p.

4. Demonstrează în 6-8 rânduri că narațiunea *Popa Tanda* este o nuvelă. 1 p.

5. Povestește în 10-12 rânduri conținutul primului capitol. 1 p.

6. Povestește în 10-12 rânduri conținutul celui de al doilea capitol. 1 p.

7. Povestește în 3-5 rânduri conținutul celui de al treilea capitol. 1 p.

8. Arată în 10 – 15 rânduri ce dorește scriitorul Ioan Slavici să demonstreze prin nuvela *Popa Tanda*. 3 p.

Se acordă 1 p. din oficiu.

Evaluarea fișei de lucru

1. Numește încă doi mari scriitori români contemporani cu Ioan Slavici. 0, 50 p.

R: Ioan Slavici a fost contemporan cu Ion Creangă și Mihai Eminescu.

2. Precizează ce a surprins scriitorul Ioan Slavici în nuvelele sale. 0, 50 p.

R: I. Slavici a prezentat în nuvelele sale: *Moara cu noroc*, *Popa Tanda*, *Budulea Taichii* etc. lumea satului transilvănean de la jumătatea secolului al XIX-lea. Este o lume activă, cu oameni gospodari, având un mod de viață specific, în care norma morală acționează cu putere de lege.

3. Arată ce prezintă narațiunea *Popa Tanda*. 1 p.

R: Narațiunea *Popa Tanda* prezintă munca dusă de preotul Trandafir, mutat la Sărăceni,

sat situat într-un loc neprielnic și locuit de oameni leneși și săraci, pentru a-i determina pe oameni să muncească și să-și schimbe felul de viață.

4. Demonstrează în 6-8 rânduri că narațiunea *Popa Tanda* este o nuvelă. 1 p.

R: *Popa Tanda* este o nuvelă, pentru că este o lucrare epică în proză, având o acțiune bine structurată, de-a lungul unui singur fir narativ.

Acesta urmărește drumul în viață al unui om, preotul Trandafir, de la începuturile sale preoțești și până la bătrânețe.

Prin întinderea temporală a întâmplărilor povestite și prin plasarea lor în mai multe locuri: la școală, la Butucani, la Sărăceni, narațiunea *Popa Tanda* depășește dimensiunile unei schițe, având o întindere mijlocie. Tonul relatării este obiectiv, materialul epic fiind structurat pe trei capitole.

5. Povestește în 10-12 rânduri conținutul primului capitol. 1 p.

R: Primul capitol cuprinde o scurtă retrospectivă asupra tinereții părintelui Trandafir, a muncii depuse în anii de școală, și a lipsurilor materiale prin care trecuse. Trandafir, fiul dascălului

Pintilie din Butucani, ajunge după ani de învățătură și de muncă, preot în satul său.

Datorită asprimii cu care își judeca enoriașii, și chiar pe superiorii săi, câștigă antipatia sătenilor și chiar a protopopului.

În curând după aceasta este mutat la Sărăcenii, un sat sărac și cu oameni leneși.

Preotul încearcă să-i scoată din starea de sărăcie, mai întâi prin predici, apoi prin sfaturi și în sfârșit prin zeflemisire.

Toate acestea sunt însă zadarnice, pentru că sătenii încep să-l ocolească și să rămână așa cum fuseseră.

6. Povestește în 10-12 rânduri conținutul celui de al doilea capitol. 1 p.

R: Al doilea capitol este dedicat anilor lungi de muncă, în care preotul reușise să scape de propria sărăcie și să devină un exemplu pentru săteni.

După doi ani petrecuți astfel, mânat de dorința de a izbuti, părintele Trandafir, poreclit acum *Popa Tanda* de către săteni, poreclă ce i se trage de la verbul a tândăli, a pierde timoul degeaba, s-a hotărât să le ofere sătenilor propriul său exemplu.

Astfel și-a reparat și văruiet casa și și-a înconjurat curtea cu un gard, apoi sfătuit de soția sa și ajutat de clopotarul Cezenac, preotul începe să-și cultive pământul.

Pentru că terenul din preajma satului era mlăștinos și-a făcut rost de nuiele și papură din care făcea lese și rogojini pe care le vindea la târg.

Procedând în acest fel preotul începe să se ridice din starea de mizerie în care căzuse.

7. Povestește în 3-5 rânduri conținutul celui de al treilea capitol. 1 p.

R: Capitolul al treilea, reprezintă finalul care vine să compenseze munca preotului.

După vreme îndelungată, când părintele Trandafir ajunsese cărunț și avea nepoți, iar Sărăcenii se transformă într-un sat bogat cu oameni harnici și mulțumiți.

8. Arată în 10 – 15 rânduri ce dorește scriitorul Ioan Slavici să demonstreze prin nuvela *Popa Tanda*. 3 p.

R: Chiar dacă autorul urmărește să demonstreze un principiu moral, acțiunea este verosimilă, cuprinzând numeroase aspecte inspirate din realitate.

Conflictul operei este riguros construit și are natură etică: este un conflict interior, constând în îndelungile frământări ale preotului determinate de dorința de a salva oamenii prin scoaterea lor din inerție și integrarea într-o lume în care munca devine o normă morală.

Slavici urmărește să demonstreze că munca și exemplul personal pot face minuni.

Prin vorbele sale, dar, mai ales, prin exemplul pe care li-l dă sătenilor, părintele Trandafir devine, la modul religios, un păstor, conducător spiritual al obștii, contopit cu destinul ei.

Tonul autorului este obiectiv, scriitorul aflându-se în afara acțiunii, iar relatarea fiind făcută la persoana a treia.

După mai mulți ani, Sărăcenii a devenit un sat frumos, cu biserică nouă și drumuri bine pietruite, cu livezi bogate și case arătoase.

Se acordă 1 p. din oficiu.

Pentru a capta atenția elevilor și a-i antrena să învețe prin descoperire rezolv împreună cu ei câte un exercițiu ce are ca scop relaxarea și sporita atenție a elevilor pentru însușirea unor noi cunoștințe. Un astfel de exercițiu ar putea fi rezolvarea unui careu.

Exercițiu:

Pentru a afla numele personajului principal a nuvelei *Popa Tanda*, a scriitorului Ioan Slavici, ce se află ascuns pe coloana A - B, dezleagă următorul careu:

1. Numește figură de stil prin care se arată însușirea unei ființe, obiect, lucru.

2. Precizează numele satului în care a fost mutat disciplinar personajul principal a nuvelei *Popa Tanda* de Ioan Slavici.

3. Ce poreclă a primit de la săteni personajul principal a nuvelei *Popa Tanda* de Ioan Slavici.

4. Precizează cum se numește partea de vorbire flexibilă care denumește persoane și înlocuiește un substantiv.

5. Oferă un sinonim pentru termenul *minciună*.

6. Numește modul de expunere ce predomină într-o operă epică.

7. Precizează felul subordonatei care constituie în frază o realizare propozițională a complementului circumstanțial de scop ce arată scopul unei acțiuni, finalitatea acesteia.

8. Oferă un antonim pentru termenul *mort*.

9. Precizează paronimul termenului *orar*.

1	E	P	I	<u>I</u>	E	T	U	L	
	2	S	Ă	<u>R</u>	Ă	C	E	N	I
3	P	O	P	<u>A</u>	T	A	N	D	A
4	P	R	O	<u>N</u>	U	M	E	L	E
		5	A	<u>D</u>	E	V	Ă	R	
6	N	A	R	<u>A</u>	T	I	U	N	E
			7	<u>F</u>	I	N	A	L	Ă
		8	V	<u>I</u>	U				
		9	O	<u>R</u>	A	L			

A doua nuvelă asupra căreia mă voi opri în acest capitol este *Moara cu noroc*.

Această nuvelă se studiază în liceu și pornește de la ideea că omul trebuie să se mulțumească cu lucrurile simple ale vieții pentru a putea fi fericiți.

Tot ceea depășește aceste limite prin căi necinstite atrage după sine suferință și plata păcatului: „Bătrâna ședea cu copiii pe o piatră de lângă cele cinci cruci și plângea cu lacrimi alinătoare. – Se vede c-au lăsat ferestrele deschise! zice ea într-un târziu. Sâmțeam eu că nu are să iasă bine: dacă așa le-a fost data!... Apoi ea luă copiii și plecă mai departe.”⁷⁰

Pornind de la acest citat ce va fi scris pe tablă voi explica elevilor o planșă, abordând metoda ciorchinelui, concepută de mine și datorită căreia elevii vor fi dornici să lectureze conținutul nuvelei.

În centrul planșei se află personajul ce reprezintă vocea destinului, adică bătrâna, simbolul înțelepciunii.

Tot pe centru se află și personajul feminin Ana, o victimă a destinului.

Ana este o ființă gingașă, sensibilă, ce își iubește soțul și la rândul ei este iubită de acesta, însă greșește în momentul în care soțul ei, Ghiță, atras de dorința de a se îmbogăți devine rece cu ea, fapt ce determină personajul feminin să creadă că nu mai prezintă niciun interes pentru soțul ei și se lasă cucerită pe Lică Sămădăul. Această greșeală o va costa viața.

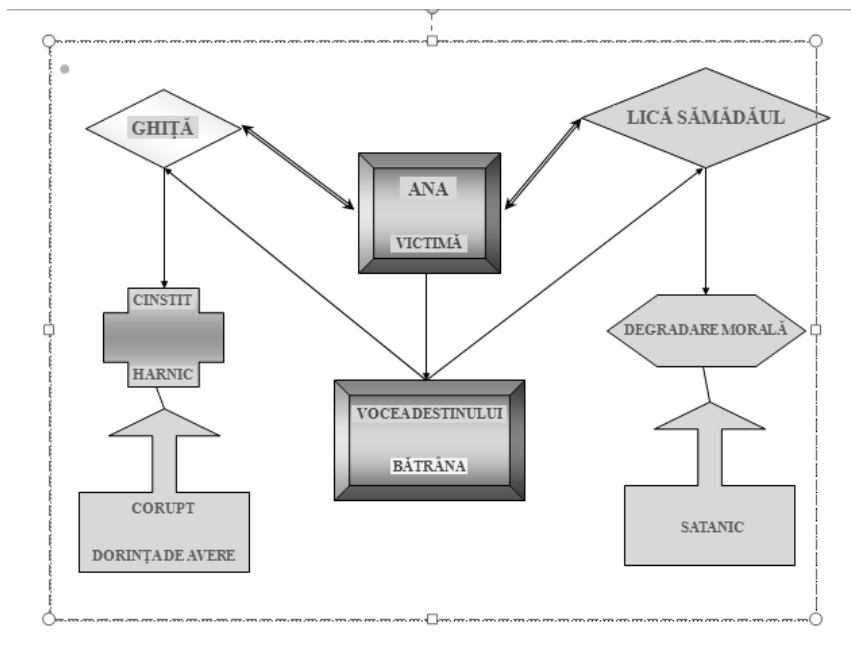
În stânga, pe planșă, se află, Ghiță, personaj principal al nuvelei, de meserie cizmar, dar se ocupă și de administrarea hanului Moara cu noroc.

Interesantă este evoluția acestui personaj în nuvelă, deoarece el trece de la starea de om

harnic, cinstit, familist, la dezumanizare datorită dorinței de a se îmbogăți.

În dreapta am poziționat personajul negativ al nuvelei, de meserie porcar, malefic prin toate acțiunile lui, Lică Sămădăul.

⁷⁰ Ioan Slavici, *Nuvele*, Editura Minerva, București, 1982, pag. 254.

DIRIJAREA ÎNVĂȚĂRII, NOVELA MOARA CU NOROC

- 1. Se explică elevilor care este tema nuvelei.
- Tema nuvelei e reprezentată de consecințele morale și existențiale ale patimii banului.
- 2. Se stabilește semnificația titlului nuvelei și se ajunge la concluzia că sensurile titlului apar răsturnate în final.
- Titlul indică de fapt spațiul în care se împlinește destinul lui Ghiță.
- 3. Vom indica mai apoi cum este structurată nuvela.
 - - Este alcătuită din șaptesprezece capitole.
 - - Acțiunea se desfășoară cronologic.
 - - Cuvintele bătrânei deschid și închid acțiunea.
- 4. Universul operei:
 - I. Se stabilesc coordonatele spațiale și temporale din nuvela *Moara cu Noroc*, temporale: la jumătatea secolului al XIX-lea, spațiale: *Moara cu noroc*.
 - II. Momente ale acțiunii, motive:
 - a. Motivul căutării norocului:
 - - Ghița și familia lui pleacă din satul în care acea-ta era cizmar.
 - - Cu toate că are rețineri, bătrâna, mama Anei, se mută împreună cu ceilalți.
 - - Ghiță arendează cărciuma de la *Moara cu noroc*.
 - - Un timp, norocul îi surâde și câștigul este cinstit.
 - b. Motivul hanului:
 - - Este așezat într-o vale, la răscruce de drumuri.
 - - Inițial, moara - simbol al măcinării unor vieti.

**SIMONA PETRONELA MÎȚU / METODE DE STIMULARE A RECEPTĂRII OPEREI LUI
IOAN SLAVICI ÎN LICEU ȘI GIMNAZIU**

- Hanul înconjurat de spații goale și drumuri rele.
- Este un loc al pactului cu personajul demonic.
- c. Motivul personajului demonic:
 - Lică Sămădăul începe să vină pe la han.
 - Ghiță îi acceptă condițiile, din slăbiciune.
 - Treptat, cârciumarul îi devine complice.
- c. Motivul destinului:
 - De Paște, Ana rămâne cu Lică, la han.
 - La întoarcere, Ghiță o ucide.
 - Din porunca Sămădăului, Ghiță este împușcat, iar hanul - incendiat.
 - Bătrâna consideră că așa le-a fost soarta.
 - Urmărit de jandarmul Pinte, Lică își zdrobește capul de un copac.
- 5. Personajele:
 - psihologii adânci, complicate mereu, acțio-nând în numele unor porniri ce se nasc în adâncurile sufletului.
 - a. Bătrâna - înțeleaptă, cumpătată, trăind în virtutea unor norme morale străvechi, discretă, modestă, purtătoare a mesajului nuvelei, vocea destinului.
 - Ghiță - personaj tragic, sfâșiat între patima banului și fondul lui cinstit, reprezintă de fapt victima, în timp ce Lică re-prezintă călăul, este oscilant, slab, dominat de răutatea malefică a Sămădăului, du-plicitar, supus fatalității, dornic să devină om cu stare.
 - Ana – este tânără, blândă, așezată, harnică, însă atrasă de răutatea malefică a lui Lică este pedepsită de soartă.
 - Lica – este malefic, isteț, curajos, primejdios.

Portofoliul elevului

- Pentru ca elevii să învețe prin descoperire vor realiza câte un portofoliu pentru fiecare operă studiată, astfel ei vor avea ca temă să alcătuiască un portofoliu pornind de la un chestionar stabilit în clasă ce îi va ajuta să își fixeze cunoștințele dobândite în urma studierii nuvelei realiste *Moara cu noroc* de Ioan Slavici.

Chestionar pentru întocmirea portofoliului, nuvela *Moara cu noroc*, Ioan Slavici

- 1. Artă în 8 – 10 rânduri rolul moralist al prozatorului Ioan Slavici în literatura română.
- 2. Precizează în ce volum a apărut inițial nuvela *Moara cu noroc* și cum a fost ea percepută în acea perioadă.
- 3. Precizează cărei categorii de nuvele aparține *Moara cu noroc* vorbind puțin și despre cum este ea structurată.
- 4. Stabilește care este tema nuvelei.
- 5. Demonstrează prin ce se definește acțiunea nuvelei.
- 6. Alcătuieste o scurtă compunere în care să surprinzi expozițiunea nuvelei utilizând și citate din operă.
- 7. Alcătuieste o scurtă compunere în care să surprinzi intriga nuvelei utilizând și citate din operă.
- 8. Alcătuieste o scurtă compunere în care să surprinzi desfășurarea întâmplărilor în nuvelă utilizând și citate din operă.
- 9. Alcătuieste o scurtă compunere în care să surprinzi punctul culminant al nuvelei utilizând și citate din operă.
- 10. Alcătuieste o scurtă compunere în care să surprinzi personajele nuvelei.

*SIMONA PETRONELA MÎȚU / METODE DE STIMULARE A RECEPTĂRII OPEREI LUI
IOAN SLAVICI ÎN LICEU ȘI GIMNAZIU*
PROIECT DE LECȚIE

Aria curiculară: Limbă și comunicare

Clasa: a X - a

Obiectul: Limba și literatura română

Unitatea de conținut: nuvela psihologică

Subiectul: *Moara cu noroc* de Ion Slavici

Tipul lecției: de însușire a noilor cunoștințe și formare a noi priceperi și deprinderi

Competențe generale:

- să utilizeze corect și adecvat a limba română pentru receptarea și producerea mesajelor în diferite situații de comunicare.

Competențe specifice

- folosirea obiectivă a strategiilor și a regulilor de exprimare orală în monolog și dialog.

- redactarea unor compoziții despre textele studiate și alcătuirea unor texte funcționale sau a unor proiecte.

- analiza principalelor componente de structură, de compoziție și de limbaj specifice textului narativ.

- compararea unor argumente diferite pentru formularea judecăților proprii.

Competențe operaționale:

- să argumenteze de ce opera *Moara cu noroc* de Ion Slavici este o nuvelă,

- să identifice semnificații ale înțelepciunii și păcatului în opera *Moara cu noroc*,

- să identifice rolul moralei în fragmentul din manual.

Metode și procedee: problematizarea, învățarea prin descoperire, lucrul cu manualul, explicația, conversația, comentariul, exercițiul.

Resurse : Manualul de Limba și literatura română de clasa a X-a

Bibliografie: Ioan Slavici, *Nuvela*, Editura Minerva, București, 1982.

Structura și desfășurarea lecției:

I. Momentul organizatoric: absențe, stabilirea disciplinei, pregătirea pentru lecție.

III. Enunțarea obiectivelor urmărite:

Profesorul va enunța obiectivele, iar elevii le vor nota pe caiete.

IV. Însușirea noului material: *Moara cu noroc*, nuvelă.

- Specia literară: nuvela psihologică.

- narator obiectiv, omniscient, narațiunea la persoana a III-a.

- este o nuvelă realistă, are un singur fir narativ, accentual cade asupra caracterului personajelor.

V. Dirijarea învățării:

1. Se explică elevilor care este tema nuvelei.

Tema nuvelei e reprezentată de consecințele morale și existențiale ale patimii banului.

2. Se stabilește semnificația titlului nuvelei și se ajunge la concluzia că sensurile titlului apar răsturnate în final.

Titlul indică de fapt spațiul în care se împlinește destinul lui Ghiță.

3. Vom indica mai apoi cum este structurată nuvela.

- Este alcătuită din șaptesprezece capitole.

- Acțiunea se desfășoară cronologic.

- Cuvintele bătrânei deschid și închid acțiunea.

4. Universul operei:

I. Se stabilesc coordonatele spațiale și temporale din nuvela *Moara cu Noroc*, temporale: la jumătatea secolului al XIX-lea, spațiale: *Moara cu noroc*.

II. Momente ale acțiunii, motive:

a. Motivul căutării norocului:

- Ghița și familia lui pleacă din satul în care acesta era cizmar.

- Cu toate că are rețineri, bătrâna, mama Anei, se mută împreună cu ceilalți.

- Ghiță arendează cârciuma de la *Moara cu noroc*.

- Un timp, norocul îi surâde și câștigul este cinstit.

b. Motivul hanului:

- Este așezat într-o vale, la răscruce de drumuri.

- Initial, moara - simbol al măcinării unor vieti.

- Hanul înconjurat de spații goale și drumuri rele.
- Este un loc al pactului cu personajul demonic.

c. Motivul personajului demonic:

- Lică Sămădăul începe să vină pe la han.
- Ghiță îi acceptă condițiile, din slăbiciune.
- Treptat, cârciumarul îi devine complice.

c. Motivul destinului:

- De Paște, Ana rămâne cu Lică, la han.
- La întoarcere, Ghiță o ucide.
- Din porunca Sămădăului, Ghiță este împușcat, iar hanul -

incendiat.

- Bătrâna consideră că așa le-a fost soarta.
- Urmărit de jandarmul Pinte, Lică își zdrobește capul de un

copac.

5. Personaje:

- psihologii adânci, complicate mereu, acționând în numele unor porniri ce se nasc în adâncurile sufletului.

a. Bătrâna - înțeleaptă, cumpătată, trăind în virtutea unor norme morale străvechi, discretă, modestă, purtătoare a mesajului nuvelei, vocea destinului.

- Ghiță - personaj tragic, sfâșiat între patima banului și fondul lui cinstit, reprezintă de fapt victima, în timp ce Lică reprezintă călăul, este oscilant, slab, dominat de răutatea malefică a Sămădăului, dulplicitar, supus fatalității, dornic să devină om cu stare.

- Ana – este tânără, blândă, așezată, harnică, însă atrasă de răutatea malefică a lui Lică este pedepsită de soartă.

- Lica – este malefic, isteț, curajos, primejdios.

VI. Fixarea și asigurarea posibilităților de transfer a cunoștințelor:

Elevii sunt solicitați să comenteze citatul: „Sâmțeam eu că nu are să iasă bine: dacă așa le-a fost data!...”⁷¹

⁷¹ Ioan Slavici, *Nuvele*, Editura Minerva, București, 1982, pag. 254.

VII. Temă pentru acasă: Să lectureze conținutul nuvelei și să alcătuiască fișe de lectură.

PROIECT DE LECȚIE

Obiectul de învățământ: Limba și literatura română

Clasa: a X-a

Obiectul: Literatura română

Subiectul: Ioan Slavici, *Moara cu noroc*, (Caracterizarea personajelor)

Tipul lecției: Dobândire de noi cunoștințe (personaje, comentariu literar)

Competențe operaționale:

La sfârșitul lecției, elevii vor putea:

- să-l caracterizeze pe Ghiță raportându-l la celelalte personaje;
- să descopere unitatea și dramatismul nuvelei;
- să facă anumite corelații între concepția scriitorului, structura operei și destinul personajelor pentru a-și da seama de antimodelul moral prezentat de prozator.

Metode și procedee: conversația euristică, problematizarea, descoperirea, activitatea independentă pe baza fișelor

Material bibliografic:

Magdalena Popescu, *Slavici*, Cartea Românească, 1977.

Clara Georgeta Chiosa, *Metodica predării limbii și literaturii române*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1964.

Dumitru Ivănuș, Silvia Pitriciu, Dragoș-Vlad Topală, *Metodica predării limbii și literaturii române în gimnaziu și liceu*, Craiova, Editura Avrămeanca, 1997.

Constantin Parfene, *Literatura în școală*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1977.

Structura și desfășurarea lecției:

I. Momentul organizatoric: absențe, stabilirea disciplinei, pregătirea pentru lecție.

II. Reactualizarea cunoștințelor însușite anterior:

Întrucât în ora precedentă s-au discutat cu elevii geneza, compoziția și subiectul nuvelei, profesorul va pune elevilor următoarele întrebări:

Î. Ce știți despre apariția nuvelei *Moara cu noroc* ?

R. Opera a apărut în volumul *Novele din popor*, din 1881.

Î. Care este „spațiul” din care s-a inspirat scriitorul și pe care l-a reflectat în nuvelă?

R. Satul transilvănean din câmpia de vest a țării.

Î. Dar „timpul”?

R. A doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Î. Ce fel de conflict întâlnim în nuvelă?

R. Există în operă un conflict (exterior) între generații și mentalități: în timp ce bătrâna familie, reprezentată de soacra lui Ghiță, păstrătoare a unor tradiții îndelungate e de părere să rămână pe loc, pentru mulțumirea cu ceea ce soarta i-a dat omului, tânăra familie, reprezentată de Ghiță, Ana și copii, vrea schimbarea. Adică, familia cizmarului Ghiță, aflată într-o colectivitate constituită de generații, unde se practicau meșteșuguri precum (cojocăria, ciubotăria), vrea să se smulgă din aceste cicluri statornice și să treacă de la meșteșug la comerțul care-i va aduce câștig ușor și unde banul determină totul.

Î. Care dintre personaje ia decizia schimbării?

R. Capul familiei, cizmarul Ghiță, ia o decizie curajoasă, chiar aventuroasă, să arendeze crâșma de la *Moara cu noroc*, situată la câteva ceasuri de Ineu.

Î. În consecință, ce conflict se adaugă la cel amintit?

R. Treptat, se va ivi un conflict de conștiință în cazul personajului Ghiță, zbaterea lui, pe plan psihologic, între atracția spre îmbogățire și dorința de a rămâne cinstit, este mereu alimentată de întâmplările la care participă și de conduita celorlaltor personaje.

III. Enunțarea obiectivelor urmărite:

Profesorul va enunța obiectivele, iar elevii le vor nota pe caiete.

IV. Însușirea noului material: *Moara cu noroc* (caracterizarea personajelor)

Comentariul acestei nuvele se va axa pe două întrebări-problemă menite să surprindă complexitatea operei și să-i incite pe elevi să descopere, pe de o parte, corelația dintre personajul Ghiță și celelalte personaje, pe de altă parte, relația dintre personaje și celelalte componente ale structurii artistice:

Cele două întrebări-problemă sunt următoarele:

Este sau nu vinovat Ghiță de prăbușirea sa morală?

Care sunt implicațiile acestui proces în planul expresiei artistice?

Întrebările sunt adresate amândouă la începutul lecției, urmând ca elevii să caute ambele răspunsuri pe parcursul comentariului care va surprinde, în paralel, și celelalte aspecte ale nuvelei: filonul epic, ritmul narațiunii, tragicismul nuvelei, caracterul evolutiv al personajelor etc.

Rezolvarea celor două probleme se efectuează prin conversație, dezbateri, împletită cu descoperirea și munca independentă, alternanța întrebare-răspuns desfășurându-se după modelul de mai jos.

V. Dirijarea învățării:

Î. În ce constă drama personajului Ghiță?

R. În trăsăturile lui sufletești contradictorii: atracția irezistibilă spre îmbogățire (sub influența lui Lică Sămădăul) și simțul înăscut al demnității și onestității. Drama lui se accentuează pe măsură ce factorii de constrângere îi frânează libertatea de acțiune.

Î. Care sunt acești factori?

R. a) Respectarea contractului dacă îl putem numi așa asumat față de familie, a conducătorului acesteia,

b) Legătura „invizibilă” cu comunitatea satului,

c) Perspectiva îmbogățirii prin acceptarea legăturilor cu Lică Sămădăul.

Deci tensiunile lui sufletești sunt accentuate din trei direcții: iubirea față de familie, oglindirea în opinia obștei și câștigul care îl împinge spre aventură.

Î. Datorită evenimentelor la care participă, ce schimbări se petrec în psihologia personajului? Dați exemple din operă ori de pe fișele de lectură.

R. Patima banului transformă radical caracterul lui Ghiță: se înstrăinează de familie, devine neliniștit, închis și irascibil, intră în conflict cu toată lumea.

Î. Cum se poate reprezenta grafic declinul eroului principal?

R. Printr-o linie curbă care simbolizează evoluția și involuția cârciumarului Ghiță.

Î. Care sunt fazele acestui declin?

R. De la prosperitate la perspective neclare; prin dorința de câștig la patima banului și de aici la dezumanizare.

Î. Care sunt trăsăturile specifice personajului, marcate de situațiile prin care trece și de personajele cu care intră în relații?

R. Nemulțumit, ambițios, onest (ipostaza cizmarului); Neliniștit, duplicitar, înstrăinat, complice, ucigaș (ipostaza cârciumarului). (Elevii explică apelând la fișele lor.)

Î. Ce repersuri are acest proces asupra atmosferei din operă?

R. La început atmosfera este senină, completată de armonia familiei, apoi se produce dezechilibrul și distrugerea familiei (armoniei).

Î. Dar asupra stilului nuvelei?

R. Stilul este preponderent oral, specific moralistului Slavici. Monologul interior, analiza psihologică și dramatismul acțiunii sunt principalele modalități ale discursului narativ.

Î. Prin ce excelează scriitorul în individualizarea personajelor?

R. Îndeosebi prin trăsăturile contradictorii ale portretului lor moral și prin puterea de interiorizare a trăirilor.

Î. Ce asigură relația dintre statutul personajelor și celelalte planuri ale nuvelei?

R. O mare economie de mijloace și o perfectă unitate structurală.

VI. Fixarea și asigurarea posibilităților de transfer a cunoștințelor:

Î. După ce ai descoperit oscilațiile sufletești ale lui Ghiță, răspundeți la întrebarea:

Este vinovat sau nu Ghiță de prăbușirea lui morală?

R. Ghiță este vinovat de prăbușirea lui morală întrucât, deși era conștient de acțiunile lui incorecte, nu a reușit să găsească energia necesară pentru a se opune patimii sale pentru bani. Chiar dacă explicația căderii sale se află, parțial, în uriașa forță distructivă a lui Lică Sămădăul, Ghiță rămâne vinovat de declinul său moral și de sfârșitul tragic al familiei.

VII. Temă pentru acasă: Să alcătuiască fișe cu citate în care să se regăsească principalele trăsături de caracter ale personajelor nuvelei *Moara cu noroc* de Ioan Slavici.

Portofoliul elevului

Pentru ca elevii să învețe prin descoperire vor realiza câte un portofoliu pentru fiecare operă studiată, astfel ei vor avea ca temă să alcătuiască un portofoliu pornind de la un chestionar stabilit în clasă ce îi va ajuta să își fixeze cunoștințele dobândite în urma studierii nuvelei realiste *Moara cu noroc* de Ioan Slavici.

Chestionar pentru întocmirea portofoliului, nuvela *Moara cu noroc*, Ioan Slavici

1. Artă în 8 – 10 rânduri rolul moralist al prozatorului Ioan Slavici în literatura română.
2. Precizează în ce volum a apărut inițial nuvela *Moara cu noroc* și cum a fost ea percepută în acea perioadă.
3. Precizează cărei categorii de nuvele aparține *Moara cu noroc* vorbind puțin și despre cum este ea structurată.
4. Stabilește care este tema nuvelei.
5. Demonstrează prin ce se definește acțiunea nuvelei.
6. Alcătuieste o scurtă compunere în care să surprinzi expozițiunea nuvelei utilizând și citate din operă.

7. Alcătuiește o scurtă compunere în care să surprinzi intriga nuvelei utilizând și citate din operă.

8. Alcătuiește o scurtă compunere în care să surprinzi desfășurarea întâmplărilor în nuvelă utilizând și citate din operă.

9. Alcătuiește o scurtă compunere în care să surprinzi punctul culminant al nuvelei utilizând și citate din operă.

10. Alcătuiește o scurtă compunere în care să surprinzi personajele nuvelei.

Model de rezolvare a chestionarului
pentru portofoliul elevului,
nuvela *Moara cu noroc*, Ioan Slavici

1. Artă în 10 – 12 rânduri rolul moralist al prozatorului Ioan Slavici în literatura română.

Model de răspuns:

Ioan Slavici (1848-1925), prozator ardelean, precursor al lui Liviu Rebreanu, este un

autor moralist, un fin psiholog, un creator de tipologii.

După cum el însuși mărturisește este un adept înflăcărat al lui Confucius, căci aplică în opera sa principalele virtuți morale exprimate de acesta precum: sinceritatea, demnitatea, buna-credință, franchețea, cinstea, iubirea de adevăr, chibzuință.

Întreaga creație a lui Slavici este o pledoarie pentru echilibru moral, pentru chibzuință și înțelepciune, pentru fericire prin iubirea de oameni și păstrarea măsurii în toate, iar orice abatere de la aceste principii este grav sancționată de autor.

Ioan Slavici construiește o operă literară bazată pe cunoașterea sufletului omenesc, cu un puternic caracter moralizator, concepția lui literară fiind un argument pentru iubirea de oameni.

2. Precizează în ce volum a apărut inițial nuvela *Moara cu noroc* și cum a fost ea percepută în acea perioadă.

Model de răspuns:

Nuvela *Moara cu noroc* de Ioan Slavici a apărut în volumul de debut *Novele din popor*, din 1881 și s-a bucurat de o largă

apreciere critică, astfel Mihai Eminescu observă faptul că personajele acestor nuvele prezintă întocmai prototipul țăranului român.

3. Precizează cărei categorii de nuvele aparține *Moara cu noroc* vorbind puțin și despre cum este ea structurată.

Model de răspuns:

Nuvela *Moara cu noroc* este realistă, de factură clasică, având o structură viguroasă, unde fiecare episod aduce elemente esențiale și absolut necesare pentru firul epic.

Ca relații temporale, întâmplările din cele 17 capitole se află în ordinea cronologică a desfășurării acțiunii și sunt integrate de cuvintele rostite de bătrână la începutul și la finalul operei:

„ – Omul să fie mulțumit că sărăcia sa, căci, dacă e vorba, nu bogăția, ci liniștea colibeii tale te face fericit. Dar voi să faceți cum vă trage inima, și Dumnezeu să vă ajute și să vă acopără cu aripa bunătăților sale. Eu sunt acum bătrână, și fiindcă am avut multe bucurii în viață, nu înțeleg nemulțumirile celor tineri și mă tem ca nu cumva, cântând acum la bătrânețe un noroc nou, să pierd pe acela de care am avut parte până în ziua de astăzi și să dau la sfârșitul vieții mele de amărăciunea pe care nu o cunosc decât din frică. Voi știți, voi faceți; de mine să nu ascultați.”⁷²

„Bătrâna ședea cu copiii pe o piatră de lângă cele cinci cruci și plângea cu lacrimi alinătoare.

- Se vede c-au lăsat ferestrele deschise! Zise ea într-un târziu. Sămțam eu că nu are să

iasă bine: dar așa le-a fost data!... Apoi ea luă copiii și plecă mai departe.”⁷³

Conflictul social și psihologic se desfășoară între aceste două norme etice, reliefând un destin tragic previzibil aflat în chiar profunzimile sufletului omenesc.

4. Stabilește care este tema nuvelei.

⁷² Ioan Slavici, *Opere, I Nuvele*, Editura Academia Română, Univers enciclopedic, București, 2001, pag. 301.

⁷³ Ioan Slavici, *Opere, I Nuvele*, Editura Academia Română, Univers enciclopedic, București, 2001, pag. 418.

Model de răspuns:

Tema nuvelei o constituie consecințele nefaste pe care lăcomia pentru bani le are asupra individului, hotărându-i destinul pe măsura abaterilor de la principiile etice fundamentale ale sufletului omenesc.

5. Demonstrează prin ce se definește acțiunea nuvelei.

Model de răspuns:

Acțiunea nuvelei se definește printr-o construcție epică riguroasă, un singur plan narativ, care se referă la dezumanizarea lui Ghiță din cauza lăcomiei pentru bani, o intrigă bine evidențiată bazată pe valorile morale și setea nestăpânită de îmbogățire, în cadrul căreia se manifestă un conflict interior (psihologic) și unul exterior (social).

6. Alcătuieste o scurtă compunere în care să surprinzi expozițiunea nuvelei utilizând și citate din operă.

Model de răspuns:

Incipitul nuvelei îl constituie sfatul, rostit de bătrână, soacra lui Ghiță, atunci când află de intenția ginerelui de a lua în arendă hanul *Moara cu noroc*: „ – Omul să fie mulțumit că sărăcia sa, căci, dacă e vorba, nu bogăția, ci liniștea colibei tale te face fericit.”⁷⁴

Cizmar de meserie, Ghiță se săturase să cârpească cizmele oamenilor, mai ales că aceștia obișnuiau să umble „toată săptămâna în opinci ori desculți, iară dacă Dumineca e noroi, își duc cizmele în mână până la biserică”⁷⁵.

Spațiul acțiunii este real, o zonă geografică din Ardeal, la hanul *Moara cu noroc*, aflat la

o răscruce pe unde treceau turme de porci spre și dinspre Ineu, loc important pentru afaceri și comerț.

Mutându-se la *Moara cu noroc* cu soția, soacra și cei doi copii, Ghiță devine repede cunoscut de „drumeții mai umblați”⁷⁶ și afacerile mergeau bine.

⁷⁴ Idem, *Ibidem*, pag. 301.

⁷⁵ Idem, *Ibidem*, pag. 301.

⁷⁶ Idem, *Ibidem*, pag. 303.

Ana era „tânără și frumoasă”⁷⁷, „fragedă și subțirică”⁷⁸, „sprintenă și mlădioasă”⁷⁹ și îl iubea pe bărbatul ei, „înalt și spătos”⁸⁰, se înțelegeau bine și erau fericiți.

Porcarii au apucături primitive și sunt fioroși la înfățișare, bandiți, stăpâni de turme sau hoți și ucigași plătiți Ei alcătuiesc lumea ce se perindă pe la Moara cu noroc.

7. Alcătuiește o scurtă compunere în care să surprinzi intriga nuvelei utilizând și citate din operă.

Model de răspuns:

Intriga se declanșează odată cu apariția la han a lui Lică Sămădăul, un simbol al răului, despre care Ghiță aflase că, deși tot „porcar și el”⁸¹, este „om cu stare, care poată să plătească grăsunii pierduți ori pe cei furați”⁸².

De frica lui Lică „tremură toată lunca”⁸³, deoarece era „om aspru și neîndurat”⁸⁴, care știa toate înfundăturile, cunoștea pe toți oamenii buni, dar „mai ales pe cei răi”⁸⁵. Porcar priceput, el recunoștea „urechea grăsunului pripășit și în oala cu varză”⁸⁶, dar discret și tăcut în privința treburilor care nu-l priveau în mod direct.

Lică a cerut, autoritar, să afle cine e cârciumarul, căruia i se prezintă cu agresivitate: „- Eu sunt Lică, Sămădăul!... Multe se zic despre mine, și dintre multe, multe vor fi adevărate și multe scornite.”⁸⁷ El accentuează faptul că este periculos „nimeni nu cutează să fure, ba să-l ferească Dumnezeu pe acela, pe care aș

⁷⁷ Idem, *Ibidem*, pag. 305.

⁷⁸ Idem, *Ibidem*, pag. 305.

⁷⁹ Idem, *Ibidem*, pag. 305.

⁸⁰ Idem, *Ibidem*, pag. 305.

⁸¹ Ioan Slavici, *Opere, I Nuvele*, Editura Academia Română, Univers enciclopedic, București, 2001, pag. 305.

⁸² Idem, *Ibidem*, pag. 305.

⁸³ Idem, *Ibidem*, pag. 306.

⁸⁴ Idem, *Ibidem*, pag. 305.

⁸⁵ Idem, *Ibidem*, pag. 306.

⁸⁶ Idem, *Ibidem*, pag. 306.

⁸⁷ Idem, *Ibidem*, pag. 309.

crede că-l pot bănuî⁸⁸ și îi pretinde lui Ghiță să-l informeze despre tot ce se întâmplă, „cine umblă pe drum, cine trece pe aici, cine ce zice și cine ce face”⁸⁹.

Ghiță este copleșit de gânduri negre, pentru că simte pericolul care-l pândește dacă se supune lui Lică, dar și riscul și mai mare dacă-l refuză.

8. Alcătuiește o scurtă compunere în care să surprinzi desfășurarea întâmplărilor în nuvelă utilizând și citate din operă.

Model de răspuns:

În desfășurarea acțiunii conflictul psihologic se amplifică treptat, pe măsură ce Ghiță se va implica în afacerile necinstite ale lui Lică.

Speriat de atitudinea lui Lică, Ghiță își cumpără două pistoale, își ia încă o slugă, pe Marți, „un ungur înalt ca un brad”⁹⁰ și doi căței, pe care îi puse în lanț ca să se înrăiască.

Ana vede că bărbatul ei este îngândurat, se înstrăinează de ea și de copii, se făcuse „mai de tot ursuz”⁹¹, se enerva din nimic, „nu mai zâmbea ca mai înainte”⁹², iar ea se temea să-l întrebe ce are, deoarece el se mânia cu ușurință.

Ghiță își dă seama că la Moara cu noroc „nu putea să stea nimeni fără voia lui Lică”⁹³, iar el își dorea să stea aici numai „Trei ani, numai trei ani să pot sta aici – își zicea el - și mă pun în picioare”⁹⁴ și, pentru prima oară, el se gândește că ar fi fost bine „să n-aibă nevastă și copii”⁹⁵ și să poată spune „Prea puțin îmi pasă!”⁹⁶. Lacom de bani, Ghiță era gata „să-și pună pe un an, doi,

⁸⁸ Idem, *Ibidem*, pag. 309.

⁸⁹ Idem, *Ibidem*, pag. 309.

⁹⁰ Idem, *Ibidem*, pag. 311.

⁹¹ Ioan Slavici, *Opere, I Nuvele*, Editura Academia Română, Univers enciclopedic, București, 2001, pag. 311.

⁹² Idem, *Ibidem*, pag. 311.

⁹³ Idem, *Ibidem*, pag. 313.

⁹⁴ Idem, *Ibidem*, pag. 313.

⁹⁵ Idem, *Ibidem*, pag. 314.

⁹⁶ Idem, *Ibidem*, pag. 314.

capul în primejdie⁹⁷, enervându-se că se simte legat pe de o parte de familie, pe de alta de Sămădăul.

Venit la han, Lică a mângâiat câinii, spre disperarea lui Ghiță, care-și dă seama că este total lipsit de apărare. Lică îi dă cârciumarului semnele turmelor lui și-i poruncește lui Ghiță să-i spună ce turme treceau pe acolo, cum arăta porcarul, că de nu „îmi fac rând de alt om la Moara cu noroc⁹⁸”.

Anei îi părea „om rău și primejdios⁹⁹”, mai ales că îl vedea plătind mai mult decât consuma.

Pe la han se abăteau din ce în ce mai des și jandarmii de la Ineu, printre care și „Pintea căprarul¹⁰⁰”.

Aproape de Sfântul Dumitru, Lică sosește la han împreună cu Buză-Ruptă, cu Săilă Boarul și cu Răuț, stă de vorbă cu oamenii în cârciumă și-l întreabă pe Ghiță dacă știe când vine arendașul evreu după chirie, apoi vrea să joace cu Ana, iar Ghiță o îndeamnă: „Joacă, muiere; parcă are să-ți ia ceva din frumusețe¹⁰¹”, însă când își vede nevasta îmbujorată de plăcerea jocului iar pe Lică strângând-o în brațe și sărutând-o, „ferbea în el¹⁰²” ros de gelozie și rănit în orgoliul de soț.

Sămădăul rămăsese să înnopteze la *Moara cu noroc* pentru că avea o vorbă cu arendașul, dar noaptea, trezită de lătrăturile câinilor, Ana îl vede venind la han „despre Fundureni.”¹⁰³

A doua zi, Pintea le povestește că noaptea trecută arendașul fusese prădat, bătut încât abia se mai finea pe picioare și că acestuia i se păruse că, deși avuseseră fețele acoperite, unul

din cei doi tâlhari ar fi fost Lică.

⁹⁷ Idem, *Ibidem*, pag. 314.

⁹⁸ Idem, *Ibidem*, pag. 320.

⁹⁹ Idem, *Ibidem*, pag. 325.

¹⁰⁰ Idem, *Ibidem*, pag. 330.

¹⁰¹ Idem, *Ibidem*, pag. 328.

¹⁰² Idem, *Ibidem*, pag. 329.

¹⁰³ Idem, *Ibidem*, pag. 335.

Ghiță îi spune lui Pintea că Lică dormise la han și că nu plecase nicăieri, ci abia în dimineața aceea părăsise hanul în drum spre Ineu.

Pintea îi destăinuie că fusese tovarăș cu Lică, furaseră niște cai și fuseseră închiși împreună, apoi se certaseră atât de rău, încât el îl urăște de moarte și jură că se va spânzura dacă împlinește patruzeci de ani și nu o să-l dovedească pe Lică.

La han sosește o doamnă îmbrăcată în doliu cu un copil, într-o trăsură boierească trasă de trei cai și cu un fecior pe capră, lângă vizitiu. Achitând consumația, femeia îi dă Anei o bancnotă ruptă la un colț și, la rugămintea hangitei de a-i da alta, tânăra „scoase zâmbind o pungă mare și plină de hârtii noi nouțe, luă una dintre ele și i-o dete, apoi se gâti de plecare”¹⁰⁴.

La Ineu, Ghiță depune mărturie mincinoasă, el jură „pe pâne și pe sare”¹⁰⁵ că nu știa de ce Sămădăul îl căuta pe arendaș și declară că „Lică a stat toată noaptea la cârciumă”¹⁰⁶.

Întorcându-se cu Pintea la han, găsesc pe drum trăsura boierească fără cai, pe iarbă văd un copil mort, iar spre miezul nopții jandarmii găsesc cadavrul „unei femei tinere, îmbrăcate în negru”¹⁰⁷ și un bici, cu care îi fuseseră legate mâinile. Biciul era al lui Lică, Pintea îl cunoștea bine, iar acasă la Buză-Ruptă este găsită o parte din argintăria furată de la arendaș.

Procesul are loc la Oradea-Mare și mărturiile tuturor conduc spre sacrificarea lui Buză-Ruptă și Săilă Boaru care au și fost condamnați pe viață.

După proces, Ghiță se simte foarte vinovat, pentru că jurase strâmb și spune cu lacrimi în ochi: „Iartă-mă, Ano! [...] Iartă-mă cel puțin tu, căci eu n-am să mă iert cât voi trăi pe fața pământului”¹⁰⁸. Măcinat de remușcări, Ghiță își compătimește

¹⁰⁴ Ioan Slavici, *Opere, I Nuvele*, Editura Academia Română, Univers enciclopedic, București, 2001, pag. 344.

¹⁰⁵ Idem, *Ibidem*, pag. 354.

¹⁰⁶ Idem, *Ibidem*, pag. 354.

¹⁰⁷ Idem, *Ibidem*, pag. 365.

¹⁰⁸ Idem, *Ibidem*, pag. 380.

copiii: „Sărmanilor mei copii, [...] voi nu mai aveți, cum avuseseră părinții voștri, un tată om cinstit. [...] Tatăl vostru e un ticălos”¹⁰⁹.

Slavici realizează o analiză psihologică profundă a lui Ghiță, frământările interioare, zbulciumul și setea pentru bani devin din ce în ce mai chinuitoare.

Prima întâlnire a lui Ghiță cu Lică după proces este înfricoșătoare pentru cârciumar. Sămădăul îi vorbește despre cât de dulce poate să fie păcatul și-i relatează cum a înfăptuit primul omor din cauză că nu avea bani să cumpere niște porci care-i fuseseră furați, cum a doua oară a ucis pentru ca să se mângâie de muștrările pentru cel omor, iar acum simte o adevărată plăcere. Îi destăinuie lui Ghiță că un om poate fi stăpânit dacă-i descoperi punctul slab, iar cel mai periculos defect este slăbiciunea pentru o singură femeie. Aluzia lui Lică era clară, sugerând că slăbiciunea cea mai mare a lui Ghiță era iubirea pentru Ana și, simțindu-se umilit în orgoliul lui de bărbat, cârciumarul se gândește din nou să-l ducă pe Sămădău la spânzurătoare.

Lică îi dăduse hangiului banii însemnați, ca acesta să-i schimbe prin negustorie și să li se piardă urma. Ghiță se hotărăște brusc să-l demaște, ia toate bacnotele însemnate și se duce cu ele la Pinte, care plănuiește să-l prindă pe Lică în flagrant. Pinte îi dă înapoi bani buni, dar cârciumarul nu-i spune că jumătate din bani sunt ai lui, recuperându-și astfel întreaga sumă. Ghiță își găsește scuze pentru lăcomia care-l stăpânește: „Așa m-a lăsat Dumnezeu! Ce să-mi fac, dacă e în mine ceva mai tare decât voința mea!? Nici cocoșatul nu e însuși vinovat, că are cocoasă în spinare: nimeni mai mult decât dânsul n-ar dori să n-o aibă”¹¹⁰.

În săptămâna Paștelui, bătrâna pleacă împreună cu copiii să petreacă sărbătorile la niște rude din Ineu, iar Ana insistă să rămână cu bărbatul ei acasă, stricând astfel planurile soțului. Lică se enervează că nu-l găsește singur pe Ghiță și izbucnește: „Să te ferească Dumnezeu de oamenii care au slăbiciune de vreo

¹⁰⁹ Idem, *Ibidem*, pag. 381.

¹¹⁰ Ioan Slavici, *Opere, I Nuvele*, Editura Academia Română, Univers enciclopedic, București, 2001, pag. 394.

muieră¹¹¹. De aceea, Lică îl sfătuiește pe Ghiță să plece undeva și să-l lase singur cu nevasta lui, ca să se vindece de slăbiciunea pe care o avea pentru o femeie: „- Are să-ți vie greu acu odată, [...] de aici înainte ești lecuit pe vecie. Tu vezi că ea mi se dă de bună voie: așa sunt muierile¹¹².”

9. Alcătuiește o scurtă compunere în care să surprinzi punctul culminant al nuvelei utilizând și citate din operă.

Model de răspuns:

Consolându-se ca un laș, „așa mi-a fost rânduie¹¹³”, Ghiță acceptă să plece și se gândește că se va întoarce pe înserat cu Pinteia și-l vor prinde pe Sămădău cu banii însemnați asupra lui, reușind astfel să-l ducă la spânzurătoare.

Ana, dezamăgită de comportarea soțului ei și crezând că n-o mai iubește se aruncă în brațele lui Lică, după care îl roagă s-o ia cu el, întrucât îi era rușine să mai dea ochii cu soțul ei. Sămădăul o respinge cu indiferență și-o sfătuiește să se împace cu Ghiță.

10. Alcătuiește o scurtă compunere în care să surprinzi deznodământul nuvelei utilizând și citate din operă.

Model de răspuns:

Pinteia este puternic impresionat de faptul că Ghiță își sacrificase nevasta pentru a-l

prinde pe Lică: „Tare om ești tu Ghiță [...]. Și eu îl urăsc pe Lică; dar n-aș fi putut să-mi arunc

o nevastă ca a ta drept momeală în cursa cu care vreau să-l prind¹¹⁴.”

Ajunși în apropierea satului, Pinteia, împreună cu Marți și cu încă doi jandarmi, îl văd pe Lică plecând în goana calului de la han și pornesc în urmărirea lui. Ghiță se îndreaptă spre Moara cu noroc cu gândul să-și încheie socotelile cu nevastă-sa. Când în han au năvălit Lică și Răuț, „Ana era întinsă la pământ și cu pieptul plin

¹¹¹ Idem, *Ibidem*, pag. 401.

¹¹² Idem, *Ibidem*, pag. 404.

¹¹³ Idem, *Ibidem*, pag. 404.

¹¹⁴ Ioan Slavici, *Opere, I Nuvele*, Editura Academia Română, Univers enciclopedic, București, 2001, pag. 413.

de sânge cald, iară Ghiță o ținea sub genunchi și apăsa cuțitul mai adânc spre inima ei¹¹⁵. Răuț își descarcă pistolul în ceafa lui Ghiță, care „căzu fără să mai poată afla cine l-a împușcat”¹¹⁶. Sămădăul dă ordine tovarășilor săi să găsească banii cârciumarului, apoi să dea foc hanului.

Lică încearcă să fugă, dar calul era obosit de atâta alergătură și atunci se hotărăște să treacă râul înot, dar acesta se umflase de la ploaie. Simțindu-se sleit de puteri, Lică ar vrea să se târască până la Moara cu noroc, unde ar fi trebuit să se afle calul lui Ghiță, să-l ia și să-și piardă urma. Pinteia îl zărește însă la lumina focului pus la han și strigă atât de tare „încât răsună toată valea”¹¹⁷. Auzindu-i glasul, Lică „își ținti ochii la un stejar uscat ce stetea la depărtare de vreo cincizeci de pași, scrâșni din dinți, apoi își încorda toate puterile și se repezi înainte”¹¹⁸. Pinteia îl găsi „cu capul sfărâmat la tulpina stejarului”¹¹⁹ și, ca să nu afle nimeni că-i scăpase din nou, de data aceasta definitiv, îi împinse trupul în valurile râului.

Finalul este reprezentat, ca și incipitul, de cuvintele bătrânei, care se întorsese și stătea cu copiii pe o piatră, plângând cu lacrimi amare soarta nemiloasă: „- Se vede c-au lăsat

ferestrele deschise [...] Simțeam eu că nu are să iasă bine; dar așa le-afost dat”¹²⁰.

10. Alcătuiește o scurtă compunere în care să surprinzi personajele nuvelei.

Model de răspuns:

Personajele sunt puține, dar puternic conturate, trăsăturile lor fiind evidențiate indirect de fapte, vorbe și gânduri care le determină comportamentul și destinul.

Ioan Slavici își pedepsește exemplar toate personajele implicate în afaceri necinstite: arendașul este prădat și bătut încât abia se mai

¹¹⁵ Idem, *Ibidem*, pag. 415.

¹¹⁶ Idem, *Ibidem*, pag. 415.

¹¹⁷ Idem, *Ibidem*, pag. 418.

¹¹⁸ Idem, *Ibidem*, pag. 418.

¹¹⁹ Idem, *Ibidem*, pag. 418.

¹²⁰ Idem, *Ibidem*, pag. 418.

ținea pe picioare; femeia tânără în negru, bănuită a avea slăbiciune pentru aur și pietre scumpe, e asasinată prin sufocare, Buză-Ruptă și Săilă sunt condamnați și întemnițați, Lică se sinucide într-un mod violent, Ghiță este pedepsit de două ori, întrucât își înjunghie soția pe care o iubea încă foarte mult și devine astfel criminal, *Moara cu noroc* se mistuie într-un incendiu care distruge și transformă totul în scrum, ca semn că locul trebuia purificat, curățat de relele ce se înrădăcinaseră acolo. Tot

sugestive sunt și cuvintele bătrânei din finalul nuvelei: „așa le-a fost dat”¹²¹.

Ghiță este personajul principal al nuvelei și unul dintre cele mai reprezentative personaje realiste din literatura română, impunându-se prin complexitate, dar și putere de individualizare, ilustrând consecințele distrugătoare pe care le are asupra omului setea de înavuțire. Cheia moralității stă în cuvintele bătrânei de la începutul și sfârșitul nuvelei ce cuprind normele etice care trebuie aplicate și respectate în viață de orice om cinstit și drept. Oricine se abate de la acest adevăr fundamental, se autodistruge prin trăiri zguduitoare, ce duc cu siguranță spre un sfârșit tragic.

Drama lui Ghiță se dezvoltă indirect prin faptele și gândurile lui și direct prin opiniile celorlalte personaje.

Om harnic și cinstit, la început, el ia în arendă hanul *Moara cu noroc*, dorind să agonisească atâția bani încât să angajeze vreo zece calfe cărora să le dea el de cârpit cizmele oamenilor.

Bun meseriaș, blând și cumsecade, trudind pentru ca familia lui să fie fericită, Ghiță devine treptat ursuz mereu pe gânduri fără să mai zâmbească ca în trecut.

La prima întâlnire pe care o are cu Lică, Ghiță încearcă să fie autoritar și dârz în fața acestuia, să reziste la propunerile lui nelegiuite, dar este înfrânt de extraordinara forță morală a Sămădăului.

Viața exterioară a lui Ghiță este subordonată și detașată de viața sa interioară, de zbuciumul din mintea și sufletul său.

¹²¹ Ioan Slavici, *Opere, I Nuvele*, Editura Academia Română, Univers enciclopedic, București, 2001, pag. 418.

Slavici dirijează destinul eroului prin mijloace psihologice profunde, sondând reacții,

gânduri, trăiri, în cele mai adânci zone ale conștiinței personajului, mai ales prin monologuri interioare. Acțiunile, gesturile și atitudinea lui Ghiță scot la iveală incertitudinea și nesiguranța care-l domină, teama și suspiciunea instalate definitiv în el de când intră în cârdășie cu Lică, încercând să-și ia câteva măsuri de protecție: pistoale de la Arad, doi câini ciobănești, își angajează o slugă credincioasă, dar teama și zbuciumul nu-l părăsesc.

Degradarea umană se produce treptat și sigur. Ajunge să regrete faptul că are nevastă și copii, și-ar fi dorit să poată zice „Prea puțin îmi pasă!”¹²². Se îndepărtează încet, dar sigur de Ana, relațiile dintre ei fiind din ce în ce mai reci.

Conflictul interior este din ce în ce mai puternic, lupta dându-se între fondul cinstit al lui Ghiță și ispita îmbogățirii.

Sufletul complex și labil este sfârtecat între dorința de a pleca de la *Moara cu noroc*,

rămânând un om cinstit și tentația pe care n-o mai poate controla, a lăcomiei de bani.

Ghiță își face reproșuri, are remușcări sincere și dureroase „Iartă-mă, Ano! [...] Iartă-mă cel puțin tu, căci eu n-am să mă iert cât voi trăi pe fața pământului!”¹²³. Altă dată, într-un asalt a sentimentelor paterne, își deplânge prăbușirea, căreia nu i se putea împotrivi: „Sărmanilor mei copii, [...] voi nu mai aveți, cum avuseseră părinții voștri, un tată om cinstit. [...] Tatăl vostru e un ticălos”¹²⁴.

Fricos și laș, Ghiță se afundă tot mai mult în faptele mârșave puse la cale de Lică, momentul decisiv al alunecării fiind mărturia mincinoasă pe care o declară în fața judecătorilor.

¹²² Idem, *Ibidem*, pag. 314.

¹²³ Ioan Slavici, *Opere, I Nuvele*, Editura Academia Română, Univers enciclopedic, București, 2001, pag. 380.

¹²⁴ Idem, *Ibidem*, pag. 381.

Dezumanizarea lui Ghiță se produce într-un ritm alert. Autoanalizându-se el dă vina pe firea lui slabă, încercând astfel să se scuze față de sine și să-și motiveze faptele: „Așa m-a lăsat Dumnezeu! Ce să-mi fac, dacă e în mine ceva mai tare decât voința mea!? Nici cocoșatul nu e însuși vinovat, că are cocoasă în spinare: nimeni mai mult decât dânsul n-ar dori să n-o aibă”¹²⁵.

De la complicitate la crimă, nu mai e decât un pas, el devine ucigaș înjunghiind-o pe Ana care „era întinsă la pământ și cu pieptul plin de sânge cald, iar Ghiță o ținea sub genunchi și apăsa cuțitul mai adânc spre inima ei”¹²⁶. În aceeași clipă, Răuț „își descarcă pistolul în ceafa lui Ghiță”¹²⁷, care moare fără să mai poată afla cine l-a împușcat.

Patima pentru bani îl dezumanizează și Ghiță cade pradă propriului său destin căruia nu i se poate opune, prăbușindu-se încet, dar sigur de la omul cinstit și harnic la statutul de

complice în afaceri necurate și crimă, până la a deveni ucigaș.

Lică Sămădăul este un personaj realist, un spirit satanic ce exercită asupra celorlalte personaje o dominație fascinantă.

Slavici sugerează încă de la început trăsăturile dominante ale caracterului lui Lică Sămădăul, „porcar și el, dar om cu stare care poate să plătească grăsunii pierduți ori furați [...] e mai ales om aspru și neîndurat [...] care știe toate înfundăturile, cunoaște pe toți oamenii buni și mai ales pe cei răi”¹²⁸, de teama căruia tremură toată lumea și care „știe să afle urechea grăsunului pripășit chiar și din oala de varză”¹²⁹.

Portretul fizic al personajului este realizat direct de către narator „un om de 36 de ani, înalt, uscățiv și supt la față, cu mustața lungă, cu ochii mici și verzi și cu sprâncenele dese și

împreunate la mijloc”¹³⁰, conturând un om rău și periculos.

¹²⁵ Idem, *Ibidem*, pag. 394.

¹²⁶ Idem, *Ibidem*, pag. 415.

¹²⁷ Idem, *Ibidem*, pag. 415.

¹²⁸ Idem, *Ibidem*, pag. 305.

¹²⁹ Idem, *Ibidem*, pag. 306.

¹³⁰ Idem, *Ibidem*, pag. 307.

Deși tot porcar, Sămădăul purta „cămașă subțire și albă”¹³¹.

De la prima apariție, Lică se comportă ca un stăpân absolut peste oameni și locuri, autoritar, apoi se prezintă cu cinism și brutalitate: „Eu sunt Lică Sămădăul, multe se zic despre mine și multe vor fi adevărate și multe scornite [...] de la mine nimeni nu cutează să fure, ba să-l ferească Dumnezeu pe acela care aș crede să-l pot bănuî”¹³².

Din relațiile lui cu celelalte personaje reies și alte trăsături ale personajului. Lică se dovedește bun cunoscător al oamenilor, mizează pe patima lui Ghiță pentru bani, exercită asupra celorlalți și mai ales asupra Anei o fascinație diabolică, deși aceasta îl simte că este un om rău.

Simbol al degradării morale, Lică este caracterizat indirect de faptele sale, se conduce după legi proprii care sunt altele decât cele ale statului sau ale moralei. Crima, înșelăciunea, furtul sunt câteva din faptele săvârșite de Lică și au efecte devastatoare asupra celorlalte personaje, pe care le domină cu cinism și satanism.

El îi dezvăluie lui Ghiță cum a ucis primul om, apoi pe al doilea, după care acum simte chiar o plăcere în a ucide.

În finalul nulei, Lică poruncește să se dea foc hanului *Moara cu noroc* și, ascunzându-se de jandarmul Pinte, aleargă cu disperare prin pădurea din apropierea cârciumii.

Scrâșnind din dinți, Sămădăul se repede cu toate puterile și-și izbește capul de trunchiul copacului. Pinte îl găsește „cu capul sfărâmat la tulpina stejarului.”¹³³

Sinuciderea lui Lică este semnificativă pentru forța lui interioară și nemăsuratul lui orgoliu, care-i dau tăria extraordinară de a-și zdrobi capul de tulpina stejarului, ca să nu cadă viu în mâinile lui Pinte.

Lică moare la fel cum a trăit, dovedind aceeași cruzime ieșită din comun și aceeași hotărâre de neclintit.

¹³¹ Ioan Slavici, *Opere, I Nuvele*, Editura Academia Română, Univers enciclopedic, București, 2001, pag. 307.

¹³² Idem, *Ibidem*, pag. 309.

¹³³ Idem, *Ibidem*, pag. 418.

Ana, personaj realist, este soția cizmarului Ghiță, mamă a doi copii și împărtășește același destin tragic, pentru că încalcă virtuți morale importante, cum ar fi cinstea și devotamentul față de soțul ei, pe care îl înșală cu Lică.

Portretul fizic, realizat direct de către narator, simbolizează fondul său moral în care tandrețea, duioșia și căldura sufletească ar fi putut da echilibru căminului ei: „Ana era tânără și frumoasă [...] fragedă și subțirică [...], sprintenă și mlădioasă.”¹³⁴

Având o morală sănătoasă, ea simte că Lică este om rău.

Știindu-și soțul un om cinstit și iubitor de familie, ea trăiește un sentiment de vinovăție că n-a știut să-i fie mereu alături și să-l ajute în momentele dificile prin care trecea de când se însoțise cu Lică în afacerile necinstite.

Vesală și vioaie la început, ea devine din ce în ce mai îngrijorată de întâmplările de la han și de starea soțului ei.

Simțindu-se tot mai înstrăinată de Ghiță, Ana alunecă rapid spre prăpastia păcatului, trădându-și bărbatul pe care ajunsese să-l disprețuiască pentru slăbiciunea și lașitatea lui, gânduri pe care le mărturisește Sămădăului: „Tu ești om, Lică, iar Ghiță nu e decât muiere îmbrăcată în haine bărbătești, ba chiar mai rău decât așa.”¹³⁵

Sfârșitul Anei este inevitabil, fiind înjunghiată de soțul ei, căruia-i strigă cu disperare: „Nu vreau să mor, Ghiță!”¹³⁶

Când Lică se aplecă asupra ei, cu ultimele puteri, Ana „îi mușcă mâna și își înfipse ghiarele în obrajii lui”¹³⁷, adunând în gestul ei disperat ura și disprețul pentru soțul nedemn, setea de răzbunare și patima pentru Lică dar și regretul înfiorător pentru propriile-i păcate, după cum bine observă Pompiliu Marcea.

„Ioan Slavici, prozator ardelean, precursor al lui Liviu Rebreanu, este un autor moralist, un fin psiholog, un creator de

¹³⁴ Idem, *Ibidem*, pag. 305.

¹³⁵ Ioan Slavici, *Opere, I Nuvele*, Editura Academia Română, Univers enciclopedic, București, 2001, pag. 406.

¹³⁶ Idem, *Ibidem*, pag. 414.

¹³⁷ Idem, *Ibidem*, pag. 416.

tipologii. După cum el însuși mărturisește, ca adept înflăcărat a luzi Confucius, aplică în opera sa principalele virtuți morale exprimate de acesta: sinceritatea, demnitatea, buna-credință, franchețea, cinstea, iubirea de adevăr, chibzuința, afirmând că filozoful chinez este *cel mai cu minte dintre toți oamenii care le-au dat altora sfaturi* (Educația morală).¹³⁸

Scriitorul Ioan Slavici își pedepsește personajele care nu se călăuzesc după principii morale.

„Caracterul moralizator al scrisului lui Slavici se exprimă între altele, prin tendința permanentă a scriitorului de a formula judecăți asupra oamenilor și faptelor.”¹³⁹

Pentru o mai bună înțelegere a operei unui scriitor, pe lângă metodele ce le-am prezentat până acum în acest capitol ca de pildă: planșe, ciorchinele, schema, careul, portofoliul, fișele de lectură, fișele cu citate, teste, învățarea prin descoperire, exercițiu, comentariul literar etc. utilizez în procesul de predare-învățare și metode precum: diagrama Venn, cubul, diferite exerciții dar și fișe de caracterizare a personajelor.

Exercițiu:

Unește prin săgeți opțiunile lui Ghiță, în funcție de personajul la care se raportează:

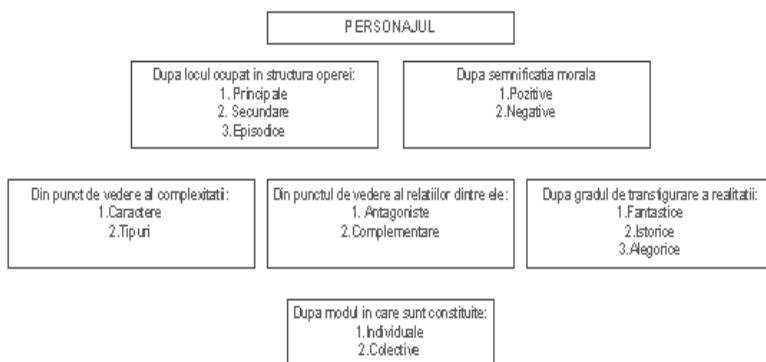
Exercițiu:
Unește prin săgeți opțiunile lui Ghiță, în funcție de personajul la care se raportează:

Lică	Aventura
Pintea	Legea
Ana	Iubirea – datorie

¹³⁸ Mariana Badea, *Literatura, proza, poezia, dramaturgia, română pentru elevii de liceu*, Editura Badea & Profesional consulting, București, 2003, pag. 81.

¹³⁹ Pompiliu Marcea, Slavici, Editura Facla, București, 1978, pag. 348.

TAXONOMIE

Fișă de caracterizare

Fragmente din operă:	Mijloace de caracterizare	Trăsături
• <i>Tu ești om Lică, iar Ghiță nu e decât o muiere îmbrăcată în haine bărbătești.</i> (Ana)		

Cubul

1. Describe în cinci rânduri toposul în care se mută Ghiță.
2. Analizează stările lui de spirit, după apariția lui Lică.
3. Asociază trăirile lui Ghiță cu cele ale Anei.
4. Compară trăsăturile lui Ghiță cu cele ale lui Lică.
5. Aplică ceea ce știi din mitologie în interpretarea evoluției protagonistului.
6. Argumentează că protagonistul nuvelei este un predestinat.

Exercițiu - personaje opere:

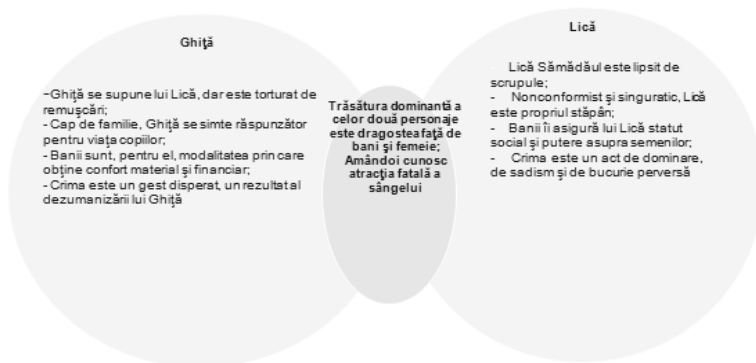
Precizează cărui personaj din nuvela *Moara cu noroc* îi corespund următoarele trăsături de caracter:

- tânără, blândă, frumoasă harnică (răspuns: Anei)
- înțeleaptă (răspuns: bătrâna)
- oscilant între datoria față de familie și dorința de a face avere (răspuns: Ghiță)
- demonic (răspuns: Lică Sămădăul)
- spirit justițiar (Pintea)

Diagrama Venn

Rezolvă:

Stabilește asemănări și deosebiri între Ghiță și Lică Sămădăul

„Dar, atunci, cine a fost Slavici și ce reprezintă el, din perspectiva propriei structuri de adâncime, inclusiv din punerea în relație a acestuia cu substraturile psihice ale transilvanilor și ale românimii îndeobște?”¹⁴⁰

„Mijloacele lui Slavici sunt făcute din evocarea prin oralitatea personajelor, trecute în narațiunea povestitorului, care scrie cu expresiile oamenilor lui. Iată o pagină de la începutul povestirii *Popa Tanda: Pe părintele Trandafir să-l țină Dumnezeu! Este om bun; a învățat multă carte și cântă chiar mai frumos decât chiar răposatul tatăl său, Dumnezeu să-l ierte* [...] Există în nuvelele lui Slavici zeci de trăsături de aceeași calitate, juste și sobre, subliniate de lirismul sau umorul lui.”¹⁴¹

În urma studierii operei lui Slavici pornind de la principalul material didactic, manualul, elevii de gimnaziu, cât și cei de liceu vor înțelege că:

„Întreaga creație a lui Slavici este o pledoarie pentru echilibrul moral, pentru chibzuință și înțelepciune, pentru fericirea prin iubirea de oameni și păstrarea măsurii în toate, iar orice abatere de la aceste principii este grav sancționată de autor.”¹⁴²

¹⁴⁰ Munteanu, George, *Istoria literaturii române*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1980, pag. 599

¹⁴¹ Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Tudor Vianu, *Istoria literaturii române moderne*, Editura Eminescu, București, 1985, pag. 258, 259

¹⁴² Mariana Badea, op. cit., pag. 81

CAPITOLUL IV

RECEPTAREA OPEREI SCRITORULUI IOAN SLAVICI PRIN PARTICIPAREA ELEVILOR LA DIFERITE ACTIVITĂȚI CULTURALE

CAPITOLUL IV RECEPTAREA OPEREI SCRITORULUI IOAN SLAVICI PRIN PARTICIPAREA ELEVILOR LA DIFERITE ACTIVITĂȚI CULTURALE

Cercurile de elevi pot să fie structurate astfel:

- 1. Cercul de literatură;
- 2. Cercul de creație sau cenaclul literar;
- 3. Cercul dramatic;
- 4. Cercul de folclor.

Programul cercului de literatură, Liceul Bănățean Oțelu Roșu, an școlar 2010 – 2011

La cercul de literatură vor participa elevii de liceu din clasele a XI-a și a XII-a, urmând pe parcurs să fie implicați și elevi din clasele a IX-a și a X-a, care au studiat opera scriitorului Ioan Slavici sau o studiază în paralel cu desfășurarea diferitelor activități din cadrul cercului.

- I. Ședința de lucru cu referate pe probleme de istorie, teorie, critică literară, comentarii de text (septembrie 2010):
 - - Satul românesc oglindit în opera scriitorului Ioan Slavici, secolul XIX.
 - - Comentariu de text din volumul Slavici, Ioan, *Nuvela*, Editura Minerva, București, 1982.
- VIII. Concursul literar (ianuarie 2011):
 - - Recunoașteți opera? (Elevii vor trebui să recunoască cărei opere a scriitorului Ioan Slavici aparțin diferite citate).
 - - Referate având ca temă opera scriitorului Ioan Slavici.
 - - Eseuri despre viața scriitorului Ioan Slavici.
- IX. În lumea eroilor lui Ioan Slavici sau Zilele cărților deschise (februarie 2011):
 - - Analiza nuvelor cu ajutorul textului și a referințelor critice.
 - - Zilele cărților deschise.
- X. Vizionarea unui spectacol (martie 2011):
 - - analiza operei literare *Pădureanca* de Ioan Slavici în urma vizionării filmului.
- XI. Întâlniri cu oameni de artă și cultură (aprilie 2011):
 - - Se vor organiza întâlniri cu oameni de cultură ce vor prezenta elevilor diferite studii făcute pe opera scriitorului Ioan Slavici.
- XII. Vizita sau excursia literară (mai 2011):
 - - Excursie la sfârșit de an școlar la casa lui Ioan Slavici din Șiria pentru studiul operei și vieții scriitorului.
- XIII. Cercul de creație – cenaclul (mai-iunie 2011)
- XIV. Expoziția și standul sau Târgul de carte citită (iunie 2011):
 - - elevii vor prezenta diverse albume cu imagini din viața scriitorului, obținute în urma unor excursii sau vizite la muzeu.

„Profesorul de limba și literatura română este o personalitate distinctă a școlii, de a cărei activitate depinde realizarea unor sarcini majore în învățământul liceal. În activitatea la cercuri, profesorul poate antrena și alți factori cum ar fi comitetele de părinți (părinți pasionați care pot ajuta la organizarea unor acțiuni), activități din cadrul comitetelor culturii și educației socialiste ale caselor de tineret, filiala Uniunii Scriitorilor, cadre didactice din învățământul superior etc. Tematica cercurilor de elevi trebuie să fie discutată în funcție de dorințele acestora, de propunerile lor. În cazuri excepționale, la propunerea elevilor, activitatea dintr-un an poate fi consacrată chiar unui singur scriitor cum este aceea legată de Mihai Eminescu. Cercurile de elevi reprezintă o activitate extra-didactică în procesul instructiv-educativ; munca în grup, care are calitatea deosebită de a fi constituit voluntar după aptitudini, e un factor educativ foarte important, cultivând capacități creatoare: elevii învață să-și controleze argumentarea, intră în activități competitive și astfel își formulează mai limpede ideile, convingerile, făcându-se înțeleși de alții și dezvoltându-și astfel inteligența prin multiple operații.”¹⁴³

Cercurile de elevi pot să fie structurate astfel:

1. Cercul de literatură;
2. Cercul de creație sau cenaclul literar;
3. Cercul dramatic;
4. Cercul de folclor.

Aceste cercuri se pot desfășura pe clasă, pe un grup de clase, pe școală, zonă și sunt subordonate procesului de învățământ.

Ele sunt planificate de la începutul anului școlar, intrând în planul de muncă al școlii.

Catedra de *Limba și comunicare* are sarcini în ceea ce privesc cercurile de elevi în organizarea acestora, conducerea și activitatea lor.

¹⁴³ Bărboi, Constanța, Ionescu, Cristina, Lăzărescu, Gheorghe, Negreț, Ion, *Metodica predării limbii și literaturii române în liceu*, Editura didactică și pedagogică, București, 1983, pag. 385.

Prima ședință în cadrul unui cerc de elevi are ca scop întocmirea planului de muncă al cercului și includerea formelor de activitate propuse de elevi.

Aceste forme de activitate „variază în funcție de dezvoltarea și pregătirea elevilor, de scopul urmărit și de tema propusă. În cadrul cercului de literatură și al tinerilor folcloriști se folosesc diverse forme și metode. Astfel cu ajutorul expunerii, lecturii, recitării, audițiilor

[...], referatului, fotomontajelor, confecționarea de hărți și albume, excursii [...]"¹⁴⁴ elevii pot recepta mai bine viața și opera unui scriitor.

Programul cercului de literatură, Liceul Bănățean Oțelu Roșu

La cercul de literatură vor participa elevii de liceu din clasele a XI-a și a XII-a, urmând pe parcurs să fie implicați și elevi din clasele a IX-a și a X-a, care au studiat opera scriitorului Ioan Slavici sau o studiază în paralel cu desfășurarea diferitelor activități din cadrul cercului.

I. Ședința de lucru cu referate pe probleme de istorie, teorie, critică literară, comentarii de text (septembrie):

- Satul românesc oglindit în opera scriitorului Ioan Slavici, secolul XIX.

- Comentariu de text din volumul Slavici, Ioan, *Nuvela*, Editura Minerva, București, 1982.

II. Medalionul literar (octombrie):

- Ioan Slavici sau Scriitorul moralizator din Ardeal.

- *Gura satului* – dramatizare după fragmente din nuvela scriitorului Ioan Slavici, *Gura satului*.

III. Seară literară (octombrie):

- Ardealul în literatura noastră.

IV. Șezătoarea literară (noiembrie):

¹⁴⁴ Bărboi, Constanța, Ionescu, Cristina, Lăzărescu, Gheorghe, Negreț, Ion, *Metodica predării limbii și literaturii române în liceu*, Editura didactică și pedagogică, București, 1983, pag. 374.

- În incinta muzeului de literatură din cadrul Liceului Bănățean Oțelu Roșu.

- În incinta bibliotecii Liceului Bănățean Oțelu Roșu.

V. Simpozionul:

- Ioan Slavici receptat la Junimea.

VI. Serată literară (noiembrie):

- Dramatizarea operei literare *Pădureanca* de Ioan Slavici.

VII. Proces literar (decembrie)

- Cine este vinovat în nuvela *Moara cu noroc* de Ioan Slavici.

Acest proces literar se va face pe seama personajului Ghiță. Unii elevi vor aduce argumente – citate din operă, în favoarea personajului, susținând ideea că este doar victima unor împrejurări ale soartei, cu precădere a personajului malefic, Lică Sămădăul. Alți elevi vor susține cu argumente – citate din operă că personajul Ghiță nu este o victimă a destinului, ci dorința sa de a se îmbogăți îl rupe de principiile morale ce le-a avut în copilărie, dezumanizându-l. Elevii judecători vor decide care grup de elevi au câștigat, cei care îl socotesc pe Ghiță o victimă a destinului sau cei care îl acuză că și-a călcat principiile morale. Decizia câștigării procesului va fi în favoarea grupei de elevi care vor aduce cele mai multe argumente în sprijinul ideii lor.

VIII. Concursul literar (ianuarie):

- Recunoașteți opera? (Elevii vor trebui să recunoască cărei opere a scriitorului Ioan Slavici aparțin diferite citate).

- Referate având ca temă opera scriitorului Ioan Slavici.

- Eseuri despre viața scriitorului Ioan Slavici.

IX. În lumea eroilor lui Ioan Slavici sau Zilele cărților deschise (februarie 2011):

- Analiza nuvelor cu ajutorul textului și a referințelor critice.

- Zilele cărților deschise.

X. Vizionarea unui spectacol (martie):

- analiza operei literare *Pădureanca* de Ioan Slavici în urma vizionării filmului.

XI. Întâlniri cu oameni de artă și cultură (aprilie):

**SIMONA PETRONELA MÎȚU / METODE DE STIMULARE A RECEPTĂRII OPEREI LUI
IOAN SLAVICI ÎN LICEU ȘI GIMNAZIU**

- Se vor organiza întâlniri cu oameni de cultură ce vor prezenta elevilor diferite studii făcute pe opera scriitorului Ioan Slavici.

XII. Vizita sau excursia literară (mai):

- Excursie la sfârșit de an școlar la casa lui Ioan Slavici din Șiria pentru studiul operei și vieții scriitorului.

XIII. Expoziția și standul sau Târgul de carte citită (iunie):

- elevii vor prezenta diverse albume cu imagini din viața scriitorului, obținute în urma unor excursii sau vizite la muzeu.

În urma excursiei la Arad și la Șiria, dar și a vizitării Muzeului de literatură din incinta Liceului Bănășean Oțelu Roșu, elevii au reușit să obțină diverse imagini despre scriitorul Ioan Slavici ce le-au prezentat în cadrul expoziției.

Începând de la stânga la dreapta voi preciza ce reprezintă fiecare imagine: prima imagine înfățișează pe scriitorul *Ioan Slavici*, a doua imagine înfățișează *Memorial de la Ipotești*, *scrisoare Ioan Slavici*, a treia imagine prezintă *Mormântul lui Ion Slavici*, a patra imagine *Placa comemorativă, Eminescu – Slavici*.

- Târgul de carte citită

XIV. Cercul de creație – cenaclul (mai-iunie 2011)

- Elevii talentați vor publica în revista fondată de mine, Mugașii, opiniile lor în legătură cu opera scriitorului Ioan Slavici.

„Rolul profesorului de limba și literatura română este amplificat și de răspunderile implicate prin importanța disciplinei pe care și-a ales-o, spre a o profesa, responsabilitate față de popor, de țară, de apărarea limbii române. De aceea, în activitatea profesorului de limba română nu trebuie să-și aibe loc indulgența, bunătatea prost înțelese, pe de o parte, și nici părerile subiective, orgoliile profesionale, literare și extraliterare, [...] în ultima perioadă se supun unor dezbateri largi documente școlare cum sunt programale și manualele, tocmai în ideea informării și a asigurării adeziunii și unității concepțiilor de aplicare.”¹⁴⁵

„Literatura își îndeplinește menirea sa în realizarea educației estetice și etice numai în condițiile în care elevul este determinat să înțeleagă valorile artistice ale literaturii, ale limbii, nu numai ca o simplă rememorare de cerințe și trăsături generale, ci, prin implicarea acestor valori în desăvârșirea personalității tânărului, releția sa directă cu lectura, cu literatura în special, fiind definitorie. Asimilarea unui fond de idei morale și estetice, deșteptarea interesului pentru gustul de lectură, perfecționarea vorbirii și scrierii și nu transformarea elevilor în înregistratori de date trebuie să domonească activitatea profesorului.”¹⁴⁶

Prin cercul de literatură din anul școlar 2010-2011 cu tematica *Viața și opera scriitorului Ioan Slavici* am reușit să aduc în sufletul elevilor aprecierea față de valorile isuflete de Slavici prin viața și opera sa.

¹⁴⁵ Bărboi, Constanța, Ionescu, Cristina, Lăzărescu, Gheorghe, Negreț, Ion, *Metodica predării limbii și literaturii române în liceu*, Editura didactică și pedagogică, București, 1983, pag. 388.

¹⁴⁶ Idem, *Ibidem*, pag. 389.

CAPITOLUL V

STRATEGIA DE LECTURĂ SIMPATETICĂ

(TIPURI DE LECTURĂ, LECTURĂ CHEIE, CRITICĂ)

Lectura simpatetică presupune studierea operei unui scriitor pornind de la lectura obligatorie, lectura cheie, apoi lectura critică și culminând cu plăcerea lecturii unei anumite opere.

Ca urmare a lecturii elevii vor pute concepe diferite compuneri școlare, pot observa tematica unei opere și modalitățile artistice ale prezentării ei.

„Activitate didactică de mare complexitate, compunerea școlară implică, în egală măsură, cunoștințe, priceperi și deprinderi și reflectă atât orizontul de cunoaștere, cât și modul în care acesta este înzestrat cu tehnica muncii intelectuale. Cele mai multe definiții ale compunerii o privesc unilateral, fie din punct de vedere al conținutului, fie din acela al finalității. O definire completă a compunerii școlare trebuie să aibă în vedere că acestea este o lucrare scrisă; este nu numai rezultatul unui proces de elaborare, ci și procesul însușirii; include o mare varietate de tipuri; presupune utilizarea diferențiată a resurselor lexicale, morfo-sintactice și stilistice ale limbii române, în funcție de conținutul și de tipul lucrării, ca și de destinatar. De aceea considerăm compunerea o lucrare scrisă, rezultat al unui ansamblu de activități didactice care vizează însușirea tehnicii de redactare și de argumentare a unui material factic, precum și consolidarea și perfecționarea abilităților de exprimare clară, corectă, precisă și nuanțată. O asemenea înțelegere a compunerii școlare determină, în plan metodologic, adaptarea unei strategii corespunzătoare și, deci, organizarea și planificarea într-un sistem al tuturor activităților menite să contribuie la însușirea tehnicii de de

redactare și, în mod deosebit, la înarmarea elevilor cu tehnica muncii intelectuale.¹⁴⁷

Moara cu noroc, *Pădureanca* de Ioan Slavici sunt operele pe care elevii le-au primit ca studiu pentru a aplica în urma lecturii lor compunerea sau comentariul literar.

În urma studierii celor două opere, elevii vor face o paralelă între finalul nuvelei *Moara cu noroc* a scriitorului Ioan Slavici și finalul nuvelei *Pădureanca* a aceluiași scriitor. Pentru a face această paralelă elevii vor avea de studiat și critică literară, critică ce îi va ajuta în compunerile lor.

<i>Moara cu noroc, Pădureanca</i> de Ioan Slavici	Lectură simpatetică
Textul	Considerații pentru compunere sau comentariul literar.
„Bătrâna ședea cu copiii pe o piață de lângă cele cinci cruci și plângea cu lacrimi alinătoare. - Se vede c-au lăsat ferestrele deschise! Zise ea într-un târziu. Sâmban eu că nu are să iasă bine: dar așa le-a fost data!... Apoi ea luă copiii și plecă mai departe.”	„Din evoluția lui Ghiță, a Ani și chiar a lui Lică Sămădăul, nu se mai desprinde o explicație, ci doar o constatare. Argumentul dispare, pentru că sensul obținut prin invocarea destinului să se transforme într-un accent al neutralității de o anumită mână a Luni pe la prânz focul era stins cu desăvârșire și zidurile afumate steteau părăsite, privind cu tristețe la ziua senină și înveselitoare [...] Bătrâna ședea cu copiii pe o piață de lângă cele cinci cruci și plângea cu lacrimi alinătoare.”
„Cuprins de fiori, Iorgovan își strânse încă o dată toate puterile, ridică din nou brațele, ca să o cuprindă cu ele, apoi dăte un gemet lung, brațele îi căzură înapoi și răsuflarea i se curmă. Simina se îndreptă, stete căva timp ca scoasă din fire, apoi se întoarse repede, se uită prin casă, seduse să deschidă ușa și strigă cu glas tare, dar cu glasul așezat și deschis. - O lumanare!”	„Și nu altul este, în fond, demodământul din <i>Pădureanca</i> , năvălă afiată într-o corespondență mai largă cu <i>Moara cu noroc</i> (a se vedea, de pildă, paralele extrem de semnificative Iorgovan / Ghiță, Simina / Ana, Șofron / Lică). <i>Cuprins de fiori, Iorgovan...</i> ”
Tematica operei	Modalități artistice
„Scrise aproape concomitent, <i>Moara cu noroc</i> și <i>Pădureanca</i> sunt cu necesitate înrudite și nu pot fi înțelese decât prin comparație. Acestea este de altfel și impresia cea mai izbitoră pe care o lasă lectura.”	<i>Pădureanca</i> poate să fie lecturată mai întâi ca dramă a personajului Iorgovan, sinonim al personajului Ghiță din <i>Moara cu noroc</i> . Amândoi ating „realitățile misterioase și interzise, și [...] se îndreaptă către autodistrugere.”

¹⁴⁷ Bărboi, Constanța, Ionescu, Cristina, Lăzărescu, Gheorghe, Negreț, Ion, *Metodica predării limbii și literaturii române în liceu*, Editura didactică și pedagogică, București, 1983, pag. 205.

Moara cu noroc, Pădureanca de Ioan Slavici	Lectură simpatetică
Textul	Considerații pentru compunere sau comentariul literar.
„Bătrâna ședea cu copiii pe o piatră de lângă cele cinci cruci și plângea cu lacrimi alinătoare. - Se vede c-au lăsat ferestrele deschise! Zise ea într-un târziu. Sâmțam eu că nu are să iasă bine: dar așa le-a fost data!... Apoi ea luă copiii și plecă mai departe.”¹⁴⁸	„Din evoluția lui Ghiță, a Anei și chiar a lui Lică Sămădăul, nu se mai desprinde o explicție, ci doar o constatare. Argumentul dispare, pentru ca sensul obținut prin invocarea destinului să se transforme într-un accent al neutralității de o anumită nuanță: Luni pe la prânz focul era stins cu desăvârșire și zidurile afumate steteau părăsite, privind cu tristeță la ziua senină și înveselitoare [...] Bătrâna ședea cu copiii pe o piatră de lângă cele cinci cruci și plângea cu lacrimi alinătoare.”¹⁴⁹
„Cuprins de fiori, Iorgovan își strânse încă o dată toate puterile, ridică din nou brațele, ca să o cuprindă cu ele, apoi dete un gemet lung, brațele îi căzură înapoi și răsuflarea i se curmă.	„Și nu altul este, în fond,deznodământul din <i>Pădureanca</i>, nuvelă aflată într-o corespondență mai largă cu <i>Moara cu noroc</i> (a se vedea, de pildă, paralele extrem de semnificative Iorgovan / Ghiță,

¹⁴⁸ Ioan Slavici, *Opere, I Nuvele*, Editura Academia Română, Univers enciclopedic, București, 2001, pag. 418.

¹⁴⁹ Idem, *Nuvele*, Editura Minerva, București, 1982, pag. 386.

Simina se îndreptă, stete câtva timp ca scoasă din fire, apoi se întoarce repede, se uită prin casă, se duse să deschidă ușa și strigă cu glas tare, dar cu glasul așezat și deschis. - O lumânare!¹⁵⁰	Simina / Ana, Șofron / Lică): <i>Cuprins de fiori, Iorgovan...</i>¹⁵¹
Tematica operei	Modalități artistice
„Scrise aproape concomitent, <i>Moara cu noroc</i> și <i>Pădureanca</i> sunt cu necesitate înrudite și nu pot fi înțelese decât prin comparație. Aceasta este dealtfel și impresia cea mai izbitoare pe care o lasă lectura.”¹⁵²	<i>Pădureanca</i> poate să fie lecturată mai întâi ca dramă a personajului Iorgovan, sinonim al personajului Ghiță din <i>Moara cu noroc</i>. Amândoi ating „realitățile misterioase și interzise, și [...] se îndreaptă către autodistrugere.”¹⁵³

¹⁵⁰ Idem, *Pădureanca*, Editura Tana, București, 2007, pag. 143.

¹⁵¹ Idem, *op. cit.*, Editura Minerva, București, 1982, pag. 386

¹⁵² Magdalena Popescu, *Slavici*, Editura Cartea Românească, București, 1977,
pag. 189.

¹⁵³ Idem, *Ibidem*, pag. 190.

CONCLUZII

Pe tot parcursul lucrării am urmărit să realizez un studiu pentru a restabili *locul de onoare* a lui Ioan Slavici în contextul literaturii române.

Pentru ca acest lucru să poată să fie bine realizat am ținut cont de: urmărirea etapelor receptării critice a operei lui Ioan Slavici de-a lungul vremii; identificarea modalităților de receptare didactică a lui Slavici în manualele școlare; formularea unor finalități clare de proiectare și realizarea procesului de predare-învățare-evaluare.

Prin metodele utilizate am făcut cât mai atractivă opera marelui clasic, aducând-o aproape de inimile adolescenților, dar și a elevilor de gimnaziu.

Metodele utilizate pe parcursul lucrării pentru ca elevii să perceapă și afectiv opera scriitorului Ioan Slavici sunt: tradiționale; moderne-interactive; lectura; jocurile didactice, de creație, de îndemnare, jocuri de rol; metode de pregătire a discutării unui text literar; metode de încălzire (de conturare imaginativă a unei epoci, a unui scriitor, a unui personaj); brainstormingul, studiu de caz, discuția, proiectul, portofoliul, cubul, teste, fișe, diagrama Venn, procesul literar.

Procesul literar este foarte îndrăgit de elevi, deoarece pentru a demonstra vinovăția sau nevinovăția unui personaj elevii își pot afișa personalitatea. Procesul literar a fost realizat pe seama personajului Ghiță din nuvela *Moara cu noroc*.

În urma studierii operei lui Ioan Slavici elevii au înțeles că scriitorul și-a ilustrat talentul în diferite genuri literare precum: teatru, gen literar ce i-a deschis primii pași spre arta cuvântului, nuvela, romanul, povestirea de inspirație folclorică și nu în ultimul rând memorialistica ce are în centrul evocarea personalității lui Eminescu, iar *Amintiri* este, în ceea ce privește personalitatea lui Eminescu, scrierea memorialistică cea mai reprezentativă.

Am demonstrat pe parcursul lucrării că scriitorul Ioan Slavici, deși criticat la începuturile activității sale artistice, deoarece era un

scriitor realist într-o perioadă când oamenii apreciau romantismul, și-a câștigat prin opera sa locul binemeritat alături de marii clasici ai literaturii române.

Pe parcursul lucrării s-a putut observa și înclinația scriitorului spre genul dramatic și acest lucru s-a datorit și prezenței masive a dialogului în operele sale epice și am dat spre exemplu o întâmplare asemănătoare între piesa *Fata de birău*, opera sa de debut și nuvela *Gura satului*.

Am demonstrat că în structura nuvelor lui Ioan Slavici, întâlnim foarte mult implicațiile tragicului, iar nuvelistica este reprezentativă în opera scriitorului.

Am luat ca exemplu pentru a ilustra implicațiile tragicului nuvela *Moara cu noroc* și

Pădureanca: „Scrie aproape concomitent, *Moara cu noroc* și *Pădureanca* sunt cu necesitate înrudite și nu pot fi înțelese decât prin comparație. Aceasta este de altfel și impresia cea mai izbitoare pe care o lasă lectura;”¹⁵⁴ *Pădureanca* poate să fie lecturată mai întâi ca dramă a personajului Iorgovan, sinonim al personajului Ghiță din *Moara cu noroc*. Amândoi ating „realitățile misterioase și interzise, și [...] se îndreaptă către autodistrugere.”¹⁵⁵ Nuvela *Moara cu noroc* înfățișează consecințele morale ale setei de înavuțire, într-o acțiune plină de întâmplări dramatice, cu final tragic.

Pe parcursul lucrării am demonstrat că scriitorul Ioan Slavici prezintă într-un mod realist viața oamenilor de la sat, punând accent pe moralitate.

Astfel am arătat că romanul *Mara* este o frescă a moravurilor și a comportamentelor specifice locuitorilor din Ardeal. Prin lumea prezentată demonstrează că în acea regiune a țării trimfă binele și adevărul, cinstea și dreptatea, norme etice respectate de oamenii locului. Pe tot parcursul romanului Slavici surprinde atmosfera specifică spațiului ardelenesc, construind imagini sugestive privind

¹⁵⁴ Magdalena Popescu, *Slavici*, Editura Cartea Românească, București, 1977, pag. 189.

¹⁵⁵ Idem, *Ibidem*, pag. 190.

etnografia, obiceiurile, tradițiile, mentalitatea oamenilor de etnii diferite dar care conviețuiesc în același spațiu etnic ce-i supune pe toți să respecte aceleași principii de viață.

Un alt exemplu de morală pentru lumea satului ardelean am prezentat în lucrare a fost imaginea părintelui Trandafir, poreclit Popa Tanda, în nuvela cu același nume, *Popa Tanda*, nuvelă „de introducere în opera lui Slavici. Ea a deschis primul volum, din 1881.

Înțelepciunea populară este ilustrată în opera sciitorului Ioan Slavici de bătrâna din nuvela *Moara cu noroc*.

Pentru ca elevii să îndrăgească opera scriitorului, înțelegând-o și apreciind-o am organizat cercuri de literatură, cerc de creație sau cenaclul literar, o excursie la Șiria, Arad, o expoziție.

Ca urmare a metodelor utilizate elevii au înțeles importanța prezenței operei scriitorului Ioan Slavici în curriculum și în programe, percepându-l ca pe un scriitor moralist, ce își pedepsește personajele care nu respectă valorile reprezentate de bine, adevăr, dreptate, omenie, cinste, sinceritate, demnitate, chibzuință.

„Întreaga creație a lui Slavici este o pledoarie pentru echilibru moral, pentru chibzuință și înțelepciune, pentru fericire prin iubirea de oameni și păstrarea măsurii în toate, iar orice abatere de la aceste principii este grav sancționată de către autor.”¹⁵⁶

Slavici va rămâne mereu în sufletul elevilor ca un mare scriitor moralizator, realist.

¹⁵⁶ Mariana Badea, *Literatura, proza, poezia, dramaturgia, română pentru elevii de liceu*, Editura Badea & Profesional consulting, București, 2003, pag. 81.

BIBLIOGRAFIA

1. Andreescu, Costinela-Denisa, *Ioan Slavici și destinul său epic*, <http://lectura.bibliotecadigitala.ro/?p=447>.
2. Badea, Mariana, *Literatura, proza, poezia, dramaturgia, română pentru elevii de liceu*, Editura Badea & Profesional consulting, București, 2003.
3. Bărboi, Constanța, Ionescu, Cristina, Lăzărescu, Gheorghe, Negreț, Ion, *Metodica predării limbii și literaturii române în liceu*, Editura didactică și pedagogică, București, 1983.
4. Cioculescu, Șerban, Streinu, Vladimir și Vianu, Tudor, *Istoria literaturii române*, Editura Eminescu, București, 1985.
5. Chiosa, Clara Georgeta, *Metodica predării limbii și literaturii române*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1964.
6. Cojocaru, Mihaela, *Limba și literatura română*, Editura Regis, București, 2004.
7. Crișan, Alexandru, Dobra, Sofia, Sâmișăian, Florentina, *Limba română, Manual pentru clasa a VIII-a*, Editura Humanitas Educațional, București, 2003.
8. Cucoș, C., *Psihopedagogie pentru examenele de definitivat și grade didactice*, Editura Polirom, București, 1998.
9. Ivănuș, Dumitru, Pitriciu, Silvia, Topală, Dragoș-Vlad, *Metodica predării limbii și literaturii române în gimnaziu și liceu*, Craiova, Editura Avrămeanca, 1997.
10. Mayer, G., *De ce și cum evaluăm*, Editura Polirom, Iași, 2000.
11. Marcea, Pompiliu, *Slavici*, Editura Facla, București, 1978.
12. Munteanu, George, *Istoria literaturii române*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1980.
13. Slavici, Ioan, *Amintiri*, Editura Minerva, București, 1983.
14. Slavici, Ioan, *Mara*, Editura Vox, București, 2007.

15. Slavici, Ioan, *Moara cu noroc*, prefață de Pompiliu Marcea, Editura Ion Creangă, 1981.
16. Slavici, Ioan, *Nuvele*, Editura Minerva, București, 1982.
17. Slavici, Ioan, *Opere, I Nuvele*, Editura Academia Română, Univers enciclopedic, București, 2001.
18. Slavici, Ioan, *Opere, II Nuvele*, Editura Academia Română, Univers enciclopedic, București, 2001.
19. Slavici, Ioan, *Pădureanca*, Editura Tana, București, 2007.
20. Slavici, Ioan, *Zâna Zorilor*, prefață de Petru Munteanu, Editura Ion Creangă, București, 1973.
21. Parfene, Constantin, *Literatura în școală*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1977.
22. Păcurari, O. (coord.), *Învățarea activă, Ghid pentru formatori*, MEC-CNPP, București, 2001.
23. Păcurari, O. (coord.), *Strategii didactice inovative*, ed. Sigma, București, 2003.
24. Pătrășcanu, Iordache, *Bacalaureat la limba română*, ed. Dalami, Caransebeș, 2007.
25. Popenici S., *Pedagogie alternativă*, ed. Polirom, București, 2001.
26. Popescu, Magdalena, Slavici, Editura Cartea Românească, București, 1977.
27. Vighi, Daniel, *Onoarea și Onorariul, -ESEU MONOGRAFIC* –
<http://www.danielvighi.ro/carti/Onoarea%20si%20onorariul.pdf>
28. Zaci, Mircea, Marcea, Pompiliu, Bălan, Dodu Ion, Crișan, Constantin, Tomuș, Mircea, Bulgăr, Gheorghe, Iercoșan, Sara, Vintilescu, Virgil, Indrineș, Alexandra, Iliescu, Ion, Cucerzan, S. Eugen, Vasiliuță, Livia, *Ioan Slavici, Evaluări critice*, Editura Facla, București, 1977.
29. *Ioan Slavici interpretat de Tudor Arghezi, Ion Dodu Bălan, Ion Breazu, G. Călinescu, Ilarie Chenedi, Șerban Cioculescu, Pompiliu Constantinescu, N. Davidescu, Ovid Densușianu, M. dragomirescu, Mihai Eminescu, G. Ibrăileanu, N.*

Iorga, Mircea Iorgulescu, Eugen Lovinescu, Titu Maiorescu, Pompiliu Marcea,, Dumitru Micu, George Munteanu, Ion Oarcășu, Ovidiu Papadima, Al. Philippide, Al. Piru, Dumitru Pop, Marian Popa, Mircea Popa, Mihail Sadoveanu, Eleonora Slavici, Zaharia Stancu, Scarlat Struțeanu, Eugen Todoran, G. Topârceanu, D. Vatamaniuc, Tudor Vianu, N. Xenopol, Mircea Zăciu, Duiliu Zamfirescu, Editura Eminescu, București, 1977.

30. <http://www.danielvighi.ro/2011/04/lumea-lui-ioan-slavici/>
31. <http://www.scribtube.com>
32. <http://www.referatele.com>
33. <http://www.didactic.ro>
34. <http://ro.wikipedia.org/wiki/Junimea>
35. <http://www.autorii.com/scriitori/ioan-slavici/ioan-slavici-date-biografice.php>
36. <http://www.scribd.com>
37. <http://www.asociatia-profesorilor.ro/Imaginea-satului-in-opera-lui-Ioan-Slavici.html>
38. <http://www.romguide.ro/>
39. http://biografii.famouswhy.ro/ioan_slavici/#ixzz1R7zZKkWh
40. <http://www.ebacalaureat.ro>

CUPRINSUL LUCRĂRII

ARGUMENT: - MIZA LUCRĂRII, PREMISELE ȘI PREZENȚA LUI IOAN SLAVICI ÎN CURRICULUM ȘI ÎN PROGRAME	pag. 3
CAPITOLUL I	
PRELIMINARI: IOAN SLAVICI ÎN CONTEXTUL LITERATURII ROMÂNE	pag. 5
CAPITOLUL II	
ETAPELE RECEPTĂRII CRITICE A OPEREI LUI SLAVICI, DE LA JUNIMEA LA CONTEMPORANITATE	pag. 20
CAPITOLUL III	
RECEPTAREA DIDACTICĂ A LUI SLAVICI, ÎN MANUALELE ȘCOLARE	pag. 36
CAPITOLUL IV	
RECEPTAREA OPEREI SCRITORULUI IOAN SLAVICI PRIN PARTICIPAREA ELEVILOR LA DIFERITE ACTIVITĂȚI CULTURALE	pag. 81
CAPITOLUL V	
STRATEGIA DE LECTURĂ SIMPATETICĂ (TIPURI DE LECTURĂ, LECTURĂ CHEIE, CRITICĂ)	pag. 87
CONCLUZII	pag. 91
BIBLIOGRAFIA	pag. 94

Despre autorul volumului:

Absolventă a Facultății de Litere, Filosofie și Istorie din cadrul Universității de Vest, Timișoara;

Licențiată în sesiunea iunie 2001;

Master „Literatură și mentalitate“ Universitatea de Vest, Timișoara, 2001 – 2003.

Profesor titular, Gradul I, pe catedra de Limba și Literatura Română, la Liceul Bănățean Oțelu Roșu, județul Caraș-Severin.

Membriu fondator al revistei „În bătaia peniței“, Caransebeș – în anul 2016, alături de Ana-Cristina Popescu, Adrian Popescu și Ion Tumea.

Publicații în periodice (reviste, ziare, antologii, broșuri).

Coautor:

1. Mozaic, Editura Sfântul Ierarh Nicolae, Brăila, 2016 (auxiliar didactic).

2. În bătaia peniței, Editura OPANIS, Galați, 2016 (antologie).

3. Slove modelate „În bătaia peniței“, Editura InfoRapArt, Galați, 2017 (antologie).

Tipar executat
la Tipografia Opanis
Tel.: 0727837844; 0743901318
www.tipografieopanis.ro

ISBN 978-606-012-159-6